

**FUTBOLDA OYUN EĞİTİMİNİN SPORDA AHLAKTAN
UZAKLAŞMA VE KARAKTER GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fadıl ÇİÇEK

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**MERSİN
2021**

**FUTBOLDA OYUN EĞİTİMİNİN SPORDA AHLAKTAN
UZAKLAŞMA VE KARAKTER GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fadıl ÇİÇEK
18-01010172-026

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Danışman
Doç. Dr. Fethi ARSLAN

MERSİN
2021

ONAY

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
 - Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
 - Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
 - Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi
- beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written information and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

Ocak 2021/ December 2021

İmza / Signature

Fadıl ÇİÇEK

ÖZET

FUTBOLDA OYUN EĞİTİMİNİN SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMA VE KARAKTER GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ

Bu araştırma, futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimi üzerine etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla yapıldı. Araştırma deneysel desen modeli olan ön test, son test, kontrol gruplu model kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Şanlıurfa Merkez Haliliye ilçesine bağlı Şanlıurfa Gençlik Spor Futbol Takımı alt yapısı kategorisindeki (U14-U15) 30 erkek futbolcunun Örneklem grubunu basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmaya sporcular, aralarında fark oluşturmayacak şekilde iki eşit gruba (deney ve kontrol) ayrılmıştır. Deney grubu (Ahlaki yaklaşım ve karakter eğitim modelinin uygulandığı grup) 15 futbolcu ve Kontrol grubu (müdahalede bulunulmayan grup) 15 futbolcu olmak üzere toplam 30 futbolcu katıldı. Veri toplama aracı olarak, Boardley ve Kavussanu (2008) tarafından geliştirilen (MDSSS) Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kısa Formunun, Gürpınar (2015) (Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği) ve Jang (2013) tarafından geliştirilen Spor Karakter Ölçeği'nin, Görgüt ve Tuncel (2017) tarafından Türk Kültürüne uyarlanmış hali (Spor Karakter Ölçeği) olmak üzere iki adet ölçek ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Araştırma verilerinin istatistik analizleri için SPSS 22.00 programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar için Mann Whitney U-Testi ve tekrarlı ölçümlerde Wilcoxon W eşleştirilmiş örneklem testi kullanılmıştır. Araştırmada deney gurubunda yer alan futbolcuların sporda ahlaktan uzaklaşma ve spor karakterinden aldıkları ön test puanları ile son test puanları arasından yapılan karşılaştırmada son test puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test puanları ile son test puanları arasında yapılan karşılaştırmada ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Elde edilen bu sonuçlardan hareketle ahlak ve karakter kazanımı hedeflenerek hazırlanan futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimine olumlu etkisinin olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler; Futbol, Çocuk, Oyun, Ahlak, Karakter

Danışman: Doç. Dr. Fethi ARSLAN, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü/ Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

THE EFFECT OF GAME TRAINİNG IN SOCCER ON MORAL DETACHMENT AND CHARACTER DEVELOPMENT IN SPORTS

This research was carried out to investigate whether game training in soccer has an effect on immoralization and character development in sports. The research was carried out using the pretest-posttest of experimental design model with control group model. The study The sampling group of 30 male footballers in the infrastructure category (U14-U15) of the Şanlıurfa Youth Sports football team in Şanlıurfa Central Haliliye district was selected by simple random sampling method. The athletes were divided into two equal groups (experimental and control) in the study without making any difference between them. A total of 30 players, 15 players in the experimental group (the group in which the moral approach and character training model was applied) and 15 players in the control group (non-intervention group) participated. As a data collection tool, the Short Form of (MDSSS) Morality in Sports Scale developed by Boardley and Kavussanu (2008), which developed by Gürpınar (2015) (Morality in Sports Scale) and Sports Character Scale developed by Jang (2013), and adapted to Turkish Culture by Görgüt and Tuncel (2017) (Sports Character Scale), two scales, were applied as pre-test and post-test. SPSS 22.00 program was used for statistical analysis of research data. Since the data did not show normal distribution, Mann Whitney U-Test was used for independent groups and Wilcoxon W paired sample test was used for repeated measures. In the study, it was observed that the posttest scores of the soccer players in the experimental group were higher in the comparison between the pre-test scores and the post-test scores they received from the sports character and withdrawal from morality. In the comparison between the pre-test scores and post-test scores of the students in the control group, no significant difference was found. Based on these results, it was seen that game training in soccer, which was prepared with the aim of gaining morality and character, had a positive effect on moving away from morality and character development in sports.

Keywords; Soccer, Child, Play, Morality, Character

Supervisor: Assoc. Dr. Fethi ARSLAN, Mersin University, Institute of Educational Sciences / Physical Education and Sports Department, Mersin.

TEŞEKKÜR/ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman kendisinden eğitim noktasında bilgi ve deneyimler edindiğim ayrıca tez araştırma konusunun seçimi ve yürütülmesi sırasında değerli bilgi ve birikimleriyle bana yol gösteren ve destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Sayın Fethi ARSLAN' a; teşekkür eder ve sonsuz saygılarımı sunarım.

Yapılan bu araştırmaya katkıda bulunan Prof. Dr. Sayın İsmail GÖKHAN, Doç. Dr. Yakup AKTAŞ ve Dr. Öğretim Üyesi Abdulaziz KULAK'a teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans kapsamında yaptığım çalışmalarda bana her konuda yardımcı olan Şanlıurfa Gençlik Spor başkanı ve aynı zamanda antrenörü olan Mustafa ABAK ve okul müdürüm Sayın Mehmet İĞREK Hocama saygılarımı sunarım.

Bu araştırmanın yürütülmesi ve saha tesisi konusunda bana yardımcı olan Şanlıurfa Gençlik Spor İl Müdürü Halil Zeren, Şube Müdürü Murat ÖNEN ve Şube Müdürü Nesih ÇİFTÇİ Hocalarıma desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya katkı sağlayan ve benden yardımlarını esirgemeyen İsmail ÇİÇEK, Ayşe BAĞMANCI ve Muhammed YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Bu araştırma kapsamında yaptığımız tüm çalışmalarda yer alıp bilimsel anlamda çalışmamıza katkı sağlayan tüm sporcularıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO DİZİNİ	ix
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	x
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın problemi	3
1.3.1. Alt problemler	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1.Futbol	5
2.1.1.Futbolun Tarihçesi	5
2.1.2. Futbolun Türkiye'deki Gelişimi	6
2.1.3. Futbol Oyunu	6
2.2. Oyun	7
2.2.1.Oyun Evreleri	7
2.2.1.1.Tek Başına Oyun	7
2.2.1.2.Paralel Oyun	7
2.2.1.3.Kurallı Oyun	7
2.2.1.4.Birlikte Oyun	7
2.2.1.5.Kooperatif Oyun	8
2.2.2.Çocuk Ve Oyun	8
2.3. Ahlak	8
2.3.1. Spor Ahlakı	9
2.3.2. Ahlak Gelişimini Etkileyen Kuramlar	9
2.3.2.1.Kohlberg'e Göre Ahlak Gelişimi	9
2.3.2.2. Kohlberg'e Göre Ahlak Gelişim Dönemleri	10
2.3.2.3.Piaget'e Göre Ahlak Gelişimi	12
2.4.Karakter	12
2.4.1.Karakter Eğitimi	13
2.4.1.1. Sorumluluk	13
2.4.1.2.Özgüven	14
2.4.1.3. Liderlik	14
2.4.1.4.Yardımseverlik	15
2.4.1.5. Saygı	15
2.4.1.6.Nezaket	16
2.4.1.7.Sabır	16
3.MATERYEL VE YÖNTEM	17
3.1. Araştırmanın Modeli	17
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	17
3.3. Veri Toplama Araçları	17
3.3.1. Sporda Ahlakтан Uzaklaşma Ölçeği	17
3.3.2. Sporda Karakter Ölçeği	18

3.4. Veri Toplama İşlemi	18
3.5. Eylem (Uygulama) İşlemi	18
3.5.1. Ahlak Eğitimi İle İlgili Fotoğraf Çalışma Uygulamaları	19
3.5.2. Karakter Eğitimi İçin Futbol İle İlgili Eğitsel Oyunlar	27
3.6. Verilerin Analizi	32
4. BULGULAR	33
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	48
5.1. Tartışma	48
5.2. Sonuç	55
5.3. Öneri	56
KAYNAKLAR	57
EKLER	61
Ek:1 Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	61
Ek:2 Spor Karakter Ölçeği	62

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Grubu Ön Test- Son Test Wilcoxon W Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları	39
Tablo 4. 2. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kontrol Grubu Ön Test- Son Test Wilcoxon W Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları	40
Tablo 4.3. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Ve Kontrol Grubu Ön Test Manwitney- U Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları	41
Tablo 4.4. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Ve Kontrol Grubu Son Test Manwitney- U Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları	42
Tablo 4.5. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Ve Kontrol Grubu Ön Test - Son Test Manwitney- U Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları	43
Tablo 4.6. Spor Karakter Ölçeği Deney Grubu Ön Test-Son Test Wilcoxon W Testi Ölçüm Ortalamaları.	45
Tablo 4.7. Spor Karakter Ölçeği Kontrol Grubu Ön Test-Son Test Wilcoxon W Testi Ölçüm Ortalamaları	45
Tablo 4.8. Deney ve Kontrol Grubu Spor Karakter Ölçeği Ön Test Manwitney- U Testi Ortalamalarının Karşılaştırmaları	45
Tablo 4.9. Deney ve Kontrol Grubu Spor Karakter Ölçeği Son Test Manwitney- U Testi Ortalamalarının Karşılaştırmaları	47
Tablo 4.10. Deney Grubu Spor Karakter Ölçeği Ön Test-Son Test Wilcoxon W Testi Ölçüm Ortalamaları	49
Tablo 4.11. Kontrol Grubu Spor Karakter Ölçeği Ön Test-Son Test Wilcoxon W Ölçüm Ortalamaları	50

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa
Fotoğraf 3.1. Kurallara Uymak	19
Fotoğraf 3.2. Saygı	20
Fotoğraf 3.3. Olumsuz Örnek Olmak	21
Fotoğraf 3.4. Kul Hakkı (Hırsızlık)	22
Fotoğraf 3.5. Özdenetim	23
Fotoğraf 3.6. Merhamet	24
Fotoğraf 3. 7. Birlik/Beraberlik	25
Fotoğraf 3.8. Affedici Olmak	26

1.GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Dünyada yapılan sportif aktiviteler arasında futbolun önemi tartışılmaz bir gerçektir. Futbol çocuk, genç ve yetişkinlerin bedenlen ve ruhen gelişimlerini pozitif yönde desteklemesinin yanı sıra, bu kişilerin kişilik gelişimlerine ve performanslarına da katkı sağlamaktadır. Takım ruhunu ortaya koymak, birliktelik, yardımlaşma, etik davranma, kendisine ve çevresine saygılı olma gibi ahlaki ve karakteristik özellikleri de ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir (Ferah, 1991).

Sporun özellikle de takım sporları ile uğraşan gençler için arkadaşları ile işbirliği yapmayı ve ahlaki sorunları aşmayı öğretlen, cesaretlendiren, adaletli ve vefalı gibi bir takım değerleri kazandıran çok önemli bir görevinin de olduğu göz ardı edilmemelidir (Shields ve Bredemeier, 1995).

Sporun içerisinde birçok ahlak dışı davranışın görüldüğüne ve bu ahlak dışı davranışlardan dolayı da sporun karakter oluşumu üzerindeki etkisinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sporda karakter ise özellikle de takım sporlarında; arkadaşlarına saygı, yardımseverlik, sorumluluk duygusu gibi insani davranışları geliştirmenin önemini ortaya koymaktadır. Çünkü; bu insani tavırlar ve eylemler sporda çok önemli olan davranış şekilleridir. Ama kuralları olmayan spor oyunlarında bu davranış biçimlerini sporculara kazandırmak çok zordur. Sporcuların yarışmalara katılması ahlaki açıdan eğitici bir değere sahip olması ile mümkün olabilir. Takım sporlarındaki kurallar veya sistemler toplumun başka bir alanında açık seçik belirtilmiş olmayabilir (Bakdemir, 2010). Futbol bireylerde beden ve ruh sağlığını geliştirmenin yanında karakter gelişimi, saygı, erdem, ahlak gibi olumlu davranışların kazandırılmasında katkısının olduğu düşünülmektedir. Futbolun sadece oyun ve fiziksel aktivitelerden ibaret olmadığı, bu aktivitelerin yanında bireylere psikolojik, fiziksel ve toplumsal açıdan da fayda sağladığı ve bu faydalardan dolayı spor branşları içerisinde karakter ve ahlak gelişimi için önemli bir yer tuttuğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Futbolun öneminden hareketle, futbol oyununun içinde bulunan bütün bireylerin sorumluluk, adalet, tarafsızlık, saygı ve dürüstlük gibi evrensel değerleri yerine getirmeleri ve çalışmalarını da bu ilkeler çerçevesinde yapmalarına ihtiyaç duyulmasından söz edilebilir (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Her sporcu kurallara uyma, değerlerine saygı gösterme ve sosyal anlamda uzlaşa içinde olabilmesi için ahlaki davranış ve eylemlere ihtiyaç duyduğu söylenebilir (Kartal, 1979). Bu bağlamda ahlak, eski gelenekleri ve değerleri kabullenme, toplumun birbiri ile uzlaşması, bağlayıcılığı ve belirli bir düzenden oluşan değerlerdir (Gündüz, 2010). Başka bir tanımda ise ahlak, insanların tümü tarafından onaylanan, kesin olmayan ve olaylara ait değerlerden

oluşmaktadır da denilebilir (Kesgin, 2010). Başka bir ifadeyle toplumsal davranışlar için kişilerin olumlu veya olumsuz davranışları, prensipleri ve sosyal davranışlar için kişilerin ortak kurallarının bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Onat, 2011).

Spor ve ahlak ilişkisini ele almamız bütün spor branşlarına katkısı olacağı düşünülmektedir (Şahin, 1995). Bu bağlamda spor ahlakı ise, sporcuların ortaya koyduğu davranışlardan ortaya çıkmıştır. Spor ahlakında sporcuların sorumlulukları ve örnek olma davranışları saygıyı önemli bir unsur haline getirdiğinden söz edilebilir (Görgüt, 2015). Sporunun haklıyı haksızı ayırt edebilmesi, sorumluluk bilinci, iyi, kötü, ahlaklı, ahlaksız gibi davranışları bilerek ve bu bilinçle hareket edebilmesi hem başkalarına hem de kendisine adil davranması oldukça önemlidir. Şartlar ne olursa olsun sporcuların ortaya koyacağı davranışlar ahlaki değerler ile ilgili olması gerekmektedir (Eser, 2012). Sporda ahlak deyince sadece oyunun kurallarına uymak anlamına gelmediği, arkadaşlık, fedakârlık, onur, saygı, dürüstlük ve adil olma gibi önemli kavramların sporcularda bulunması da göz ardı edilmemelidir (Pehlivan, 2004; Veronica, 2010). Her ne sebep olursa olsun kazanmalıyım düşüncesinden uzak olmak, hakça ve dürüstçe bir oyun olarak ifade edilmesi diğer Spor Branşları için de ahlak ve karakterin önemini ortaya koymaktadır (Tanrıverdi, 2012). Sporun kendine has değerlere sahip olan ahlaki eksende süregelen bir sosyal alan olduğu literatürlerce de desteklenmektedir (Veronica ve Masari, 2011).

Bir sporcu için önceden belirlenmiş kurallara uyulması spor ahlakının pozitif yönünü gösterir. Fakat spora yüklenilen misyonlar değişince, sporun içerisinde bulunan değerlerde değişiklik gösterdiği için spor ahlakındaki sorunlar artış göstermiş (Şahin, 2015) ve bunun sonucunda da sporcunun kişiliğinde var olan aşırı kazanma isteği veya kazanma hırsı sporcunun ahlaktan uzaklaşmasına sebep olduğundan da söz edilebilir (Işım Türksoy vd., 2019). Müsabakada galip gelmenin verdiği hırs, sporcuları ahlaki davranışlardan uzaklaştırmanın yanı sıra, başarıya giden her yolun normal bir davranışmış gibi olduğunu ortaya çıkarmıştır (Balçakanlı ve Yıldırım, 2011). Örneğin, sporcular bazen müsabaka anında hakeme yalan söylemek, topun kendinden çıkıp oyun alanını terk ettiğini söylememek gibi takımının menfaati için bu tür olumsuz davranışları göstermektedirler (Gürpınar, 2015).

Sporda karakteristik davranışlardan olan dürüstlük, erdem, eşitlik gibi kavramlar önemli olmasına rağmen, sporcuların oyun alanında şike, hile, haksız rekabet vb. olumsuz davranışları gösterdikleri görülmektedir. Bu nedenle spor araştırmacıları son yıllarda ahlaki karar verme, karakter ve etik gibi kavramların ölçülmesine yönelik çalışmalara ağırlık vermişlerdir (Kavussanu, 2001, 2007; Lee, Whitehead ve Ntoumanis, 2007).

Spor aslında ahlaki gelişmeler için bir fırsat olabileceği gibi aynı zamanda spor karakterinin de temelini oluşturabileceğinden söz edilebilir (Maurren, 1990). Spor Branşların

kurallarını belirleyen ilkeler ve şartlar, aynı zamanda ahlaki kurallar için de geçerli olduğu düşünülebilir. 20. yüzyıldan başlayarak spor ve bilim insanları, teknik yaşama uyum sağlamayı, iyi sporcu yetiştirmeye, stresle başa çıkmaya ve toplumsal rekabet ile baş edebilmek için çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Sportif aktivitelerin kişiliğin üzerinde etkili olduğunu, sporun karakteri şekillendirdiğini, takım sporlarında işbirliği yapmayı öğrettiğini, disiplini geliştirdiğini ve sosyal kurallara uyum sağladığından da söz edilebilir (Koruç ve Bayar, 1989).

Bu çalışmalar kapsamında ilgi çekiciliğinden dolayı futbol, dünyanın ve aynı zamanda Türkiye'nin de en popüler Spor Branşlarından biri olduğu, topluma mal olmuş ahlaklı ve karakterli futbolcu yetiştirilmesinin bir ihtiyaç haline geldiğinden söz edilebilir. İnsanlar eylemleri kadar uygun bir şekilde uygun kavramlar ışığında da düşünmek ve öğrenmek zorundadırlar. Bu zorunluluk kapsamında ahlak eğitimi, insanların yaptıkları eylemlerin iyi ya da kötü olmalarına göre farkındalık yaratıp yaşamdaki gerçekleri öğrenmelerini içermektedir. Düzgün karakterli sporcuların yetiştirilmesi ülkenin hatta dünyanın ortak hedeflerinden biri olduğu söylenebilir. Toplumda giderek artan şiddet, baskı ve yıkıcı davranışların önlenmesi spor aracılığı ile iyi bir karakter eğitime de bağlıdır.

Sonuç olarak yapılan çalışmalar ışığında spor branşları içerisinde de en yaygın olan futbol oyununun bireylerin ahlaki ve karakteristik davranışları üzerindeki etkisinden hareketle yapılacak olan bu çalışmanın bireylerde ahlaki olmayan olumsuz davranış ve tutumları engellemek adına katkısı olacaktır. Bu kapsamda bu çalışma futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimi üzerine etkisinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimi üzerine etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla yapıldı.

1.3. Araştırmanın problemi

Futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimi üzerine etkisi var mıdır?

1.3.1. Alt problemler

1. Futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyi üzerine etkisi var mıdır?
2. Futbolda oyun eğitiminin sporda karakter gelişimi düzeyi üzerine etkisi var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Dünyada ve ülkemizde futbolun sadece maddiyata ve başarıya endeksli olduğunu görmekteyiz. Futbol oyununda özellikle alt yapılarda iyi bir futbol eğitiminin yanında başka önemli değerlere de ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırma ile yapılacak çalışma, futbol oyuncularının maçlarda ve antrenmanlarda futbol oyunun yanında ahlaki yaklaşım ve karakter gelişimi çalışmalarının da yapılmasının, futbolcu davranışlarının olumlu yöndeki etkisinin ortaya konması hedeflenmektedir. Çalışma, bu alanda daha sonraki araştırmaların geliştirilmesinde, araştırmacılara önemli bir temel sağlayabilecek olumlu etki ve sonuçlar da sağlayabilir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

-Araştırma yönteminin, araştırmanın amacına ve problemin çözümüne uygun olduğu kabul edilmiştir.

-Araştırmaya katılan futbolcuların davranışları araştırmadan etkilenmeden gerçeği yansıttığı kabul edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

-Araştırma, 2020-2021 güz dönemi ile sınırlı olacaktır.

-Araştırmanın örnekleme sadece Şanlıurfa Gençlik Spor Kulübü 14-15 yaş futbolcuları ile sınırlı olacaktır.

-Ulusal literatürde sınırlı sayıda kaynak olması araştırmanın bir diğer sınırlılıklarındandır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Futbol

Eski kavim ve çağlarda küre, birçok sebepten önemli bir yer utmaktadır. Onlara göre küre şekil olarak mükemmeldir. Kürenin yüzeyindeki her noktanın merkeze olan uzaklığı eşit ve dairenin üç boyutluluğa ulaşmış halidir. Bu sebeple küre everende bir simgedir. Belki de eski medeniyetler ve kavimlerde oyun gereci olan topun kusursuz bir geometrik şekil olan kürenin taklidi olduğundandır (Stemmler, 2000).

Futbol günümüz dünyasında çok önemli bir yere sahip olup; gençlerin ve çocukların kişilik gelişiminde bir eğitimi aracı olarak kullanılmaktadır (Akın, 2003).

Futbolun hem profesyonel takımı hem de alt yapısı ile eğitim ve öğretim açısından uzun sürece yayılması gerektiren bir oyundur. Eğitim-öğretim içerisinde yer alan futbolcuların futbolun içerisindeki taktik, teknik, sosyal ve psikolojik olarak tüm bu boyutlarını hem bilmek hem de kazanmış olmaları gerekmektedir. Bir futbolcunun iyi bir başarı elde edebilmesi için futboldan zevk alması ve sağlıklı bir futbol yaşantısının olması gerekmektedir (Konter, 2004).

Futbol birçok evrimden geçerek günümüzdeki halini almıştır. Birçok spor branşı olmasına rağmen, hepsinin arasından sıyrılarak en popüler hale gelmiştir. Futbol oyununda her türlü skorun barışa hizmet edeceği, belirli kuralları olan bir tür sosyal yapı olduğu söylenebilir (Can ve Can, 2002).

2.1.1. Futbolun Tarihçesi

Futbol oyunu ilk olarak hangi tarihte ve nerde oynandığı bilinmemektedir. Futbola isim olarak Türkler Tepük, Romalılar Harpastum ve eski Yunan da Episkiros olarak anılmaktaydı. Geçmiş tarihi kaynaklara göre futbolun ilk oynandığı ülkeler; Asya kıtasında Japonya, Hindistan, Çin; Afrika kıtasında Mısır; Amerika kıtasında Meksika ve Avrupa'da da İtalya, Fransa, Yunanistan ve İngiltere olduğu görülmektedir. Özellikle Orta Amerika' da ki top oyunlarının futbola birçok benzerlik olmasına rağmen, eski zamanlarda Çinlilerin "ts'u kü" adlı oyunu bugünkü çağdaş futbola çok benzemektedir (Stemmler, 2000).

Birçok ülke ismi geçmesine rağmen gerçekten futbolu Çinliler icat etmişlerdir. Futbol efsanelerin de iddia edildiği gibi, M.Ö üç binli yıllarda, futbol oyununun Çin kökenli olduğundan habersiz Avrupalıların keşfetmelerinden üç bin yıl öne Çinliler keşfetmişlerdir (Stemmler, 2000).

İngiltere'de futbolun ortaya çıkışı ayrı bir tartışma konusu olabilir. Futbol oyununu Fransızlar Normanlar tarafından İngiltere'ye götürülüp "la soule" den türetildiği görüşüne hâkimdirler. İtalyanlar ise futbolun kendilerinden gittiğini belirtmişlerdir. Bütün bu kaynaklara bakılmasına rağmen; İngiltere'de yüzyıldan itibaren futbolun oynandığı bir gerçektir. İngiltere'de hem soylular hem halk bu oyunu çok sevmiş ve doğal sonucunda ise futbol oyunu Britanya'da hızlı bir şekilde yayılmıştır (Arıpınar, 1991).

Mevcut futbol kuralları 1848 yılında Cambridge kuralları adı altında toplanmış ve İngiltere’de bir bütünlük standardının oluşmasına destek sağlamıştır (Saçaklı vd., 1995).

Futbol bugün oynandığı anlamda ilk defa İngiltere’de oynanmıştır. 1857 yılında İngiltere’de ilk futbol kulübü Sheffield kurulmuştur. Modern futbol tarihi 1863 yılında kurulan İngiliz Futbol Birliği’nin kurulması ile başlamıştır (Çağlayan, 2003).

2.1.2. Futbolun Türkiye’deki Gelişimi

Türk toplumunun modern futbol ile buluşması 19. Yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. O dönemde dini inançların da etkisi ile futbol oyunu Müslüman Türkler arasında gelişmemiş oynanması da yasaklanmıştır (Acet, 1997).

Osmanlı döneminde futbol oyunu ülkedeki yabancı uyruklular ve gayrimüslimler tarafından oynanmıştır. Başkent İstanbul’a uzak olan İzmir ve Selanik gibi iki şehir taraftarlarını bulduğu ilk yerlerdir denilebilir. Selanik’te 1875 yılında, İzmir’de 1877 yılında futbol oyunu hafta sonu ve yaz akşamlarında insanların eğlencesi haline gelmiştir. Ayrıca İstanbul’da iki Türk takımı olan Galatasaray ve Fenerbahçe futbol maçı yapmışlardır. 1908 yılından, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının kurulmasına kadar geçen zamanda futbol İstanbul ve İzmir’de oynanması süre gelmiştir (Taşkın, 2000).

1951 yılında profesyonelliğin kabulü ile Türkiye’de futbolda yeni bir dönem açılmıştır. UEFA’nın 1954’te kurulmasının sonra Türkiye, Avrupa ülkesi olmak için mücadele vermiş, 1962’de F.İ.F.A tarafından kabul edilmiştir (Babacan, 1993).

1959 yılında ilk lig maçları başlamıştır. İki gruptan oluşan ligde İzmir ve Ankara’dan dörder takım, İstanbul’dan sekiz takımın katılımı ile yapılan maçlar neticesinde; Galatasaray ve Fenerbahçe final oynamışlardır. Bu final maçında Fenerbahçe, Galatasaray’ı mağlup ederek ilk lig kupasını kazanmıştır. Fenerbahçe Spor Kulübü ilk “federe” örgütlenme birimi olarak Türkiye’de sporun beden eğitiminden tamamı ile koptuğunu göstermiştir. 1908 yılından itibaren örgütlenme yasaklarının kalkması ile ülkenin her tarafında kurulan on dokuz futbol kulüpleri, sporun Batıya yönelmesini ve futbolun kurumsallaşmasını sağlamıştır (Acet, 1997).

2.1.3. Futbol Oyunu

Futbol branşı spora dalları içerisindeki yeri tartışılmazdır. Futbolun içerisinde oyuncu olarak milyonlarca kişi bulunurken, daha fazlası da seyirci olarak futbolun içerisinde. Bu sebeple futbolun oyuncularını, seyircilerini ve çalıştıranlarını da kattığımızda futbolun bir sanayi haline geldiğini söyleyebiliriz. Futbola baktığımızda el harici vücudun her yerini kullanarak oynandığı, geniş alanda ve çok sayıda sporcunun katılarak krallarının belli olduğu spor branşlarından biridir (Haliloğlu, 2001).

Dünyada en çok sevilen spor dallarından olan futbol, bütün kesimlerin ona rahatlıkla ulaşmasından kaynaklandığı söylenebilir. Futbolu diğer spor branşlarından farklı kılan sadece bir

topun olması ile elde edilmesidir. Ayrıca futbolun kurallarının basit ve bütün kesimlerce rahatlıkla anlaşılabilir olmasıdır (Erdoğan, 2008).

2.2. Oyun

Eski zamanlardan beri oyunun tanımı ile ilgili birçok farklı görüş ileri sürülmüştür. Bütün görüşlerde ortak nokta oyunun çocuk için çok önemli bir eylem olmasıdır. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

Piaget'e göre oyunun bir uyumdan oluştuğunu söylemesidir. Gross'a göre oyun, bir pratikten meydana geldiğini ve ileri yaşantılarda oyunun karşılaşılabilecek davranış biçimi olduğunu ileri sürmesidir. Eğlenmek amacı ile yapılan, güdülenmiş, çocukların kendi koyduğu kurallara göre gelişen, kendi içinde bütünlüğü olan, çocukların aktif olarak katılım gösterdiği eylemlere oyun denilir (Özdoğan, 2004).

2.2.1.Oyun Evreleri

2.2.1.1.Tek Başına Oyun

Çocuğun bağımsız olarak tek başına oyun oynadığı dönemi içermektedir. Çocuğun etrafında başka kişiler olsa da çocuk kendi oyununu oynamaya devam eder. Çocuğun hiçbir şeyden etkilenmeden oyuna devam etmesi en belirgin özelliğidir. Çocuklar bu dönemde nesnelerin sesleri, hareketleri ve renkleri onun oyununu oluşturmaktadır (Pehlivan, 2005).

2.2.1.2.Paralel Oyun

Bu dönemde çocuk kalabalık bir ortamda olsa da bağımsız olarak oyununu oynar. Bu oyun döneminde aynı oyunu diğer çocuklarla oynasalar bile sosyal iletişimleri az olması itibari ile kendi düşüncelerini söylemek için etkileşimde bulunabilirler. Bu oyun dönemi 2-4 yaş arasını kapsar (Pehlivan, 2005)

2.2.1.3.Kurallı Oyun

Çocuk bu dönemde işbirliği yapabilir ve grup oyunlarını oynamaya başlar. Bu dönemde ayrıntılar önemli, oyunlar kurallı ve roller artık daha gerçekçidir. Bu dönemde çocuklar doktorculuk, evcilik ve savaş oyunları oynamaktan daha zevk alırlar. Sorumluluk almayı ve kurallara uygun eylemlerde bulunabilirler. Çocuklar sosyal olgunluğa erişmemiş olmalarına rağmen oyunların kurallarını kendi çıkarlarına göre değiştirebilirler. Kaybetmekle oluşacak bir sonuçta da benliklerini korumuş olurlar (Pehlivan, 2005).

2.2.1.4.Birlikte Oyun

Bu dönemde çocuklar grup halinde etkileşim içerisindeyler. Oyun araç ve gereçlerini birbirileri ile paylaşır, fikir alışverişinde bulunabilirler (Çakmak ve Elibol, 2011).

2.2.1.5.Kooperatif Oyun

Bu oyun dönemindeki amaç, birlikte bir sonuca varmak ve bunun neticesinde de oyunların şekillenmesidir. Oyunun amacına ulaşmak için çocuklar sürekli sosyal iletişim halindedirler. Oyunun araç ve gereçlerini bu amaçlar doğrultusunda birbirileri ile paylaşırlar (Çakmak ve Elibol, 2011).

2.2.2.Çocuk ve Oyun

Gelişim alanlarının tamamında oyunun katkısı vardır. Oyun çocuğun gelişiminin davamı için çok önemlidir. Psikolojik olarak çocukların hisleri hızlı bir değişim içindedir ve gülerken ağlayabilir ya da ağlarken gülme durumuna geçebilir. Çocuk duygularını oyun yolu ile kontrol edebilmeyi öğrenir (Sargın, 2001).

Çocuk oyun ile baskılardan kurtulup duygularını yaşama fırsatını kazanır. Çocuk, çocukluk zamanında karşılaştığı olumsuz durumlar onun ileriki yaşlarında bütün yaşamını etkilemektedir. Bu durumlar bakıldığı zaman oyunun önemi net olarak görülmektedir (Arı, 2002).

Çocuğun karakterin güçlenmesine oyun yardımcı olur. Oyun çocuklara neşe ve haz vermektedir. Çocukların vücut gelişiminde, bedensel güç gerektiren oyunlar oldukça önemlidir. Oyun, çocuğun zihinsel gelişiminde de önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte oyun zihinsel gelişime katkı sağlamakla kalmamakta, duygusal ve bedensel gelişimine de katkısı yadsınamaz (Egemen vd., 2004).

2.3. Ahlak

Ahlak, belli dönemlerde topluluklarca benimsenmiş, insanların birbiri ile ilişkilerini düzenleyen töresel davranış ve kurallarının, yasaların, insanların uymak zorunda kaldıkları kurallar ve davranış biçimleridir (Ekşi ve Katılmış, 2011).

Gelenekleri benimseyen, doğal, uzlaşım yoluyla oluşan, anlam ve düzeni de kapsayan, bağlayıcılığı olan norm ve değerlerin soyutlanmasına ahlak denilir (Gündüz, 2010).

Latince” moral”, Fransızca “ethique”, Yunanca “ethos”, ve Almanca “ethik” anlamlarına gelen ahlak, Türkçede de mizaç, huy, karakter sözcüklerinden gelen “hulk” kelimesinden oluşmaktadır (Gündüz, 2010).

Kohlberg ise ahlakı kademeli olarak farklılaşma ve sosyal anlamda bilginin entegrasyonu ile evrensel bilişsel sistem ya da karakter değişim süreci olarak tanımını yapmıştır (Passini, 2014).

Bir toplumda bulunan insanların uymak zorunda olduğu olumlu ve olumsuz davranışlar, kişisel niteliğe sahip olmak, sosyolojik davranışlar için ortak prensip ve kuralların tümüne ahlak denir (Onat, 2011).

Kohlberg ve Candee ahlakın görevler, haklar ya da tarafların refahı için insanların birbirileri olan ilişkilerindeki davranışlarla bağlantılıdır (Sılay, 2014).

Topluları bağlayan davranışlar, kurallar çerçevesinde ortaya konan davranışlar, ahlak felsefesi ve töre bilimi olmak üzere anlamını bulan ahlak, antropologlara göre, toplumlar

tarafından kabul gören, önceliği olan davranışların toplamı ve belli bir dönemde gerçekleşen toplumsal ve kişisel davranış kurallarının hepsine denir (Gündüz, 2010).

Bir de kesinlik kabul etmeyen ve kişilerin onayladığı davranışlara ilişkin değere de ahlak denilir (Kesgin, 2010).

2.3.1. Spor Ahlakı

Spor ahlakının kuralları sonradan eklenmiş kurallar değildir, zaten bu kurallar sporun içinde olması gerekiyor. Bu sebeple spor ahlakının insanlara kattığı değerler spor olgusunun bizzat kendi içinde vardır. Her şeye rağmen insanlığın var oluşundan itibaren özellikle sportif başarılarda hak etmediği halde başarıyı elde etmek fikri sürekli vardır. Bu düşünceye karşı da ahlaki davranış fikri de insanlık tarihinden itibaren hep varlığını sürdürmüştür (Yıldırım, 2016).

Yaşamları boyunca insanlar sürekli kararlar almak zorundadırlar. Karar vermek insanın özgür bir iradesinin olduğunu ve bilinçli olduğunu gösterir. Bir karar verirken bir davranış biçimine odaklanmayı gerektirir (Kıranlı ve İlğan, 2007).

Ahlaki karar verme kendiliğinden ortaya çıkan bir davranış değildir; belirli bir inanç, misyona, düşünceye ve özellikle bunların uygulanması ile ortaya çıkmaktadır (Kohlberg 1984; akt; Van Mullem ve Stoll, 2012).

2.3.2. Ahlak Gelişimini Etkileyen Kuramlar

2.3.2.1. Kohlberg'e Göre Ahlak Gelişimi

Kohlberg ahlaki yargıyı bireyin etik değerlere olan ilgisini, kişinin kendi özel amaçlarına rağmen birleşebilecekleri minimum bir değer arayışı zorunda bırakmıştır. Evrensensel bir karakter olan ahlakın tezini kanıtlayabilecek olan adalet, ahlakın adaletle bağlantılı olarak adlandırılmasıdır. Kohlberg ve Rawls için olumlu ve uygun tasarımları önemlidir. Yalnız bunları ahlaklılığın merkezi ve sorunların ideal bir biçimde ele alınmış olduğunu söylemezler. Rawls ve Kohlberg'e göre, bir arzu olarak en iyiye ulaşma çabaları, mükemmelliğin nasıl tanımlandığından sonra gelmektedir. Ahlaki duruş toplumda ve karar vermede nesnellik aramaktadır. Ahlakın adaletle birlikte olmasının nedeni, yapısal açıdan adaletin ahlaki yargının en kuvvetli ve en belirgin özelliği olmasından kaynaklanmaktadır. Kohlberg ve Piaget için adalet kişilerarası etkileşimin temelini oluşturmaktadır (Kohlberg, 1984a). Ahlaki yargının gelişiminde adalet değil de toplumsal ilişkilerde dürüstlük, sadakat gibi değerlere veya normlara bağlılık söz konusu olsaydı, genel anlamda adalet faktörü değil de gelişimi belirli olan normları açıklayan faktörler ile olurdu. Kohlberg'in ahlaki açıdan yargı basamakları ve bu basamakların araştırılmasında adaletin ön planda olması, bu ahlakın daha geniş daha farklı kavramlara ulaşmasını reddetmez. Ancak Kohlberg'e göre Giligan veya diğerlerinin ulaşacakları gelişim basamaklarıdır (Kohlberg, 1984a, 1984b).

Kohlberg'in teorisi, Kant'ın rasyonalist düşüncesinden farklı olarak duygularını tam olarak dışta bırakmaz, adalet ya da ahlaki yargının temel duygularını reddetmez. Kişilerin onuruna saygı

veya toplum içinde sorumluluk söz konusu ise duygular ön plana çıkar, ancak duygular da bilişsel süreçler üzerine yapılandırılmıştır. Böyle yapılandırılmış bir duygu, bir kurbana duyulan empati duygusu veya ezana duyulan kızgınlık, kişilerin iyiliklerine ve sorumluluklarında kendisini dışa vurabilmektedir (Kohlberg, 1984b).

Kohlberg'e göre ahlak, doğru, yanlış hak veya haksızlık konularında bilinçli bir şekilde yargılama ve karar verme bu doğrultuda davranışta bulunmayı gerektiren bilişsel bir yapıyı içermektedir (Çiftçi, 2003).

Ahlak gelişiminin dönemler içinde ortaya çıktığını belirten Kohlberg, çalışmalarını ve kuramını Piaget'e göre daha da ileriye taşımıştır (Erden ve Akman, 1998; Gander ve Gandiner, 1998). Ahlaki düşünmede çeşitli düzeylerde toplamda üç düzey bulunduğunu ve bu düzeylerde de ikişer basamaktan olmak üzere altı basamak bulunduğunu ifade etmiştir. Öncelikle maddi ve kendine fayda getiren sonuçların odaklanmasına; daha sonra bireyler arası beklentilerin özdeşleşmesine ve nihayetinde bireylerin ahlaki prensiplerini kullandıkları bir seviyeye ulaştığına bu süreçte evrensel ve de belirli bir akış düzeninde değişmez olduğunu belirtmiştir (Çiftçi, 2003). Kohlberg bireyin içinde bulunduğu düzeyi saptamak için, bir sorunun kendi çözümü ile değil de bu çözüme ulaşırken yürütülen akıl sürecinin gözlemi ile ilgilenmiştir (Eden ve Akman, 1998). Kohlberg kişinin bir sorunla karşılaştığında onunla ilgili ahlaki yargıda bulunurken, bir ikilem içinde bulunduğunu ve bunlara vereceği ahlaki tepkiler sonucunda ise kişinin kendi ahlaki anlayışın oluşturduğunu belirtmiştir (Can, 2004).

2.3.2.2. Kohlberg'e Göre Ahlak Gelişim Dönemleri

Gelenek Öncesi Düzey: Çocuk bu düzeyde kültür içinde kabul gören iyi ve kötü davranışlara göre ölçüsünü belirler (Aral vd., 2001)

- **1. Aşama: Ceza Ve İtaat Eğilimi:** Bu aşamada bulunan çocuklar otoriteye uyar ceza almamak için çaba sarf ederler. Genel anlamda dışta meydana gelen olayın büyüklüğüne göre kararlarını verirler (Aral vd., 2001).

- **2. Aşama: Çıkara Dayalı Alış Veriş:** Bu aşamada bulunan çocuk için doğru, hem kendisinin hem de çevresindekilerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve adil alış veriş için somut olarak 18 değişime dayanmaktadır (Aral vd., 2001).

2.Geleneksel Düzey: Bu düzeydeki ahlak anlayışı toplumsal göreneklere ve beklentilere uygun davranışlar gösterirler (Can, 2004).

- **3.Aşama: Kişilerarası Uyum:** Bu aşamada başkalarını mutlu etmek için davranışlar gösterirler. Olaylara başkalarının açısından bakabilme özelliğinin kazanılması ile benmerkezcilik azalır (Aral vd., 2001). Çocuk beklenen davranışı ortaya koyma yargısındadır ve onun için çevresinde bulunan öğretmeni, ana babası ve arkadaşlarının sevgisini kazanması, takdir edilebileceği düşüncesi önem kazanmaktadır (Can, 2004).

- **4. Aşama: Kanun ve Düzen Eğilimi:** Bu aşamada birey, sistemdeki kuralları tanımlayan ve toplumsal rollerin bakışını kabullenerek, ilişkilerini sistemin içindeki bu kuralları kabul edecek şekilde kullanır (Aral vd., 2001).

3.Gelenek Sonrası Düzey: İlkeli ahlaklı olarak isimlendirilen bu düzeyde bireyler ahlaki anlayışa ulaşmışlardır. Toplumun kabul ettiği normlara ve değerlere uygun davranış gösterirler. Kohlberg'e göre bu düzeye çok az insanın ulaşabilmektedir (Can, 2004).

- **5. Aşama: Sosyal Sözleşme Eğilimi:** Bu aşamada kanunlar ve kişi hakları eleştirisel olarak incelenmektedir. Kanunlar, toplumda düzeni korumak, özgürlük ve yaşama hakkını güvence altına almanın zorunlu olduğunu göstermektedir (Aral vd., 2001).

- **6. Aşama: Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi:** Birey bu aşamada ahlaksal ilkeleri kendi seçer. Adalet, eşitlik gibi soyut kavramlardan oluşan bu ilkelere dayanmaktadır (Aral vd., 2001).

1970'li yılların sonlarına doğru yaptığı araştırmaları yeniden gözden geçiren Kohlberg, basamak sayısını azaltarak, ahlak gelişimini üç düzey ve beş basamaktan ele aldığı söylenebilir (Eden ve Akman, 1998).

Kohlberg'in ahlaki yaklaşımı, niteliksel özellikleri aşağıdaki gibi göstermektedir;

1. Ahlaki gelişim evreleri birbirini adım adım izlemektedir. Evre atlanamaz ve bir evreyi bitirmeden diğer evreye geçilemez.

2. Kohlberg'e göre ahlaki gelişimin sona ermesi herhangi bir evrede olabilir. Mahkûmların büyük bir kısmının ikinci basamağı geçemediği belirtilmiştir. Yetişkinlerin büyük bir kısmının da dördüncü basamakta olduğunu söylemiştir.

3. Kişinin ahlaki düşüncesi, bazen üst ya da alt evreye yoğunlaşsa da yoğunluğunu bir evreye vermektedir.

4. Kişi baskın olduğu evreden bir üst evreye yönlendirilebilir ama bir alt evreye yönlendirilemez.

5. Yaş her zaman bir gelişim göstergesi olmayabilir. Gençlerin bazen yetişkinlerden daha yüksek evrelere ulaşabilmesi mümkündür.

6. Ahlaki gelişim için bilişsel gelişim gerekli fakat yeterli olmadığı belirtilmiştir (Güngör, 2003).

Kohlberg ve Piaget'in kuramları akıl yürütmede en etkili iki kuramdır. Piaget'in çalışmaları Kohlberg'in çalışmalarını etkilemiştir (Gander ve Garnier, 1998). Kohlberg'in ahlak gelişim aşamaları kişilerde aynı sırayı izlediğini, başlıca ülkelerde Türkiye, Tayvan, ABD, İngiltere. İsrail ve Malezya' da özellikle ortaya koyduğunu göstermiştir. Araştırmaların çoğu erkekler üzerinde denense de kadınlar üzerine yapılan araştırmalar da aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Fakat bulgularını bütün insanlara genelleyen Kohlberg'in kuramı bir sınırlılık olduğu söylenebilir (Senemoğlu, 2003).

Kohlberg yaptığı araştırmalar sonucunda insanların kesin olarak sınıflara ayrılmayacağını belirtmiştir. Bu sınıflamanın aksine ahlaki karakterin gelişime bağlı uzun bir süreç olduğunu ortaya koymuştur. Yaptığı uzun araştırmalar neticesinde ahlaki gelişimin belirli bir sıra izleyerek geliştiğini ve farklı kültürlerden, kıtalardan, ülkelerden etkilenmeyen bir süreçten oluştuğunun sonucuna varmıştır (Aydın, 1997).

2.3.2.3. Piaget'e Göre Ahlak Gelişimi

Piaget'e göre ahlak gelişimi bilişsel gelişimin sosyal yönüyle yakından ilişkilidir. Büyüyen çocuklar sosyalliği güvence altına alan kuralların önemini anlamaya başlar. Ahlâklı olmak, sistem içerisine yerleştirilmiş kurallar ile yakından ilişkilidir. Bunun temeli de sistem içerisinde bulunan kuralların kişi tarafından ne kadar özümsemişi ile ilgilidir. Piaget'in ahlâk anlayışında çocuk, kuralları çevresel etkilerle öğrenmeye ve anlamaya başlar. Çocuk bu sayede "kendisi için iyi olan" ile "başkası için iyi olan" ın farkına varmış olur (Marr, 1990).

Piaget çocukların yaşlarına bağlı olarak, yargılama sistemlerinde ortaya çıkan farklılıklara ilişkin gözlemleri, ahlaki gelişiminin dönemlerinin ortaya çıkmasına yönelmesine sebep olmuştur. Piaget çocukların akıl yürütme biçimlerini incelemek için "öyküler" kullanmıştır (Erden ve Akman, 1998).

Dışa Bağlı Dönem: Ahlaki gelişimde on yaşına kadar olan dönemi kapsayıp dışa bağlı dönem de denilebilir. Çocuklar bu dönemde ahlaki açıdan başkalarına bağımlı olmaktadır. Kurallar yetişkinler tarafından konular ve bunlar sorgulanmadan kabul edilir (Erden ve Akman, 1998). Egosantrizm dönem 2-7 yaş arasını kapsamaktadır. Bu dönemdeki yanlış ve doğrular değişmez, bir şey doğrudur veya yanlıştır denilebilir. Mantıksal düşünce gelişmemekle birlikte, bu dönemde çocuk tek yönlü bir düşünceye sahiptir (Kuşin, 1999). Dışa bağlı olarak bilinen bu ahlak döneminde; fiziksel sonuç, işlenen suçun önem derecesini ortaya koymaktadır (Başal, 2003). Diğer yandan yanlış davranışı kimse görmemiş olsa bile sonuçlardan biridir (Gander ve Gandiner, 1998). 7-11 yaş aralığında ise ahlaki baskının hâkimiyeti daha yoğundur. Yanlı bir ahlak anlayışı olup onay istenir (Kuşin, 1999).

Özerk Dönem: Objektif düşünce, soyut düşünme ve mantıklı akıl yürütme bu dönemde başlamaktadır. Ahlaki değerler çok alternatifli olarak görülmeye başlanır (Kuşin, 1999). 11 yaş üstünü kapsayan bu dönemde çocuklar, kuralların değişebilir olduğuna ve kuralların anlaşma ile değiştirilebileceğini bilirler. Çocuklar bu dönemde, bir davranışın doğru veya yanlış olduğunu belirtirken, kişisel ve durumsal etkenleri de göz önünde bulundururlar (Başal, 2003).

2.4. Karakter

Schler, karakterin ruhsal boyutu ile ilgili; Bireyin ruhsal alanındaki hafıza, zihinsel yetkinlikleri ve istem yetkinliklerinden doğan davranışlarını açıklamak için değişimden kalan varsayım özellikler ve tasavvurlardır (Kaymakcan ve Meydan, 2012). Herbart karakteri; insanın

dış dünyasında ki yaşamında istikrarlı ve sabit olarak tanımlasa da Kershensteiner ise karakteri, ruhta bulunan prensipler vasıtasıyla davranışın belli olmasına üzerine ruhun istikrar kazanmasıdır (Uysal, 2008). Ayrıca kişinin elinden gelenin en iyisini yapma başkalarını iyiliğini isteme gibi tutumlar, adil olmayan durumlar karşısında dik durabilme, etkili iletişim kurmaya yardımcı olabilme gibi beceri ve duyarlılıklar göstermede denilebilir (Yıldırım, 2007).

Karakter, farklı ruhsal yeteneklerin özel bir biçimde bir kişide toplanması denilebilir. Bireyin içinde bulunduğu çevrenin değerlerinden ve ahlaki kurallarından oluşur. Ayrıca karakter, olayların ve eğitimin etkisi ile ilerleme gösterip değişime uğrar (Çağdaş ve Seçer, 2002; Gövsa, 1999).

Hatıralar karaktere şekil verip, yerleri, maddeleri ve insanları hatırlatan, hesap yapmamızı, hüküm vermemizi sağlayan beyin kabuğu aracılığı ile tasarlanması yapılır. Karakterin sadece insanlara özgü bir kişilik olmasının nedeni, evrimde yakın tarihte beyin kabuğunun karmaşık ve büyük olma açısından bir değişime uğramış olmasından, insan beyni kendilerinden daha alt seviyede bulunan atalarından daha hızlı ve daha büyük bir gelişme göstermesidir (Hamer ve Peter, 2000)

2.4.1.Karakter Eğitimi

Karakter eğitiminin amacı; çocukken anlayışlı, ilgili, ahlaki değerleri olan, üretken, gençlik çağında kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve hayatın amacını anlayarak buna göre yaşayan iyi birer çocuk yetiştirmektir. Etkin karakter eğitimi, tüm öğrencilerin herhangi bir beklenti olmadan kendi potansiyellerini keşfetmelerini sağlamak amacı ile sınıflar ve okul ortamları oluşturulmasını içermektedir (<https://www.academia.edu>). Karakter eğitimi programında kazandırılmak istenen davranışlar;

2.4.1.1. Sorumluluk

Türk Dil Kurumuna göre sorumluluk “Bireyin kendi yetkisindeki olayı veya kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet alması” olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Bireyin kendi yapması gereken görevleri yerine getirebilmesi ve bunları yapmak için gerekli alt yapıya sahip olabilmesidir (Tuzcuoğlu, 2003).

Küçük çocuklarda sorumluluk duygusu içgüdüsel değildir. Öğretilebilecek bir duygudur (Lott vd., 2000). Çocuk doğumundan itibaren çevresinde farkına vardığı olaylar, anne veya babasının çocuğuna karşı gösterdiği bakım, özen sorumluluklarını yerine getirmesi çocukta ilk etkileri oluşturmaktadır (Altınköprü, 1999). Çocuğa sorumluluk bilinci erken yaştan itibaren aşama aşama kazandırılması gerekir. Ebeveynlerin çocuğa model olması için örnek davranışlar göstermesi gerekmektedir. Çocuğa sorumluluk kazandırma da tutarsız, otoriter ve korumacı aile tutumları etkili değildir. Demokratik aile tutumu sergileyen çevreler sorumluluk kazandırmak için en ideal yoldur (Tuzcuoğlu, 2003).

Eğitim kurumlarında okul öncesi eğitim çocuklara sorumluluk davranışı verilmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Her yaş grubuna uygun seçeneklerin sunulması ve bu seçeneklerden birinin seçilmesi sorumluluk duygusunu kazandırmada önemlidir (Unutkan, 2005). Bireyde sorumluluğun yerleşmesi kadar çeşidi de önemlidir. Sorumluluk duygusu verilirken yanlış temel veya çarpık değerlere oturtulursa çarpık bir kişilik oluşur (Özen, 2001).

Çocuklardaki sorumluluk davranışını ölçmek için belirlenen davranışlar şunlardır:

- Kişinin kendi eşyalarını düzenli kullanması,
- Çocuğun oyun oynadıktan sonra oyuncaklarını toplaması,
- İçinde bulunduğu ortamdaki canlıların bakımlarını üstlenmesi,
- Bir başkası tarafından ona sorumluluk verildiği takdirde bunu yerine getirebilmek,
- Bir işi yaptığında bahane bildirmemek,

2.4.1.2.Özgüven

Özgüven, Türkçe literatüründe bireyin kendisini iyi hissetmesi olarak yer almaktadır (Bandura, 1997). Kişinin kendini tanıması, kendini sevebilmesiyle mümkün olabilir. Ancak kendini tanıyan ve kendini geliştirebilen birey, kendi karakterini oluşturabilir. Bunları yapamayan birey ne kendisiyle ne de çevresiyle sağlıklı ilişkiler kuramaz (Cüceloğlu, 2000).

Bir yerde başarı varsa bunun temelinde özgüven vardır. Bir kişinin özgüveni yüksek ise eksikliklerini kapatabilecek güç de vardır denilebilir. Özgüven ile ilgili bileşenleri yaşamın ilk yıllarından itibaren geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple ergenlik ve çocukluk dönemlerinde anne ve anne, baba tutumları, yakın çevresindeki insanların tutumları ve öğretmenlerin tutumları önem taşımaktadır. İlk çocukluk döneminde özgüven duygusunun temeli atılır ve daha sonraki yıllarda da gelişimini devam ettirir (Eldeleklioğlu, 2004).

Çocuklardaki özgüven davranışını ölçmek için belirlenen bazı davranışlar şöyledir:

- Kişinin yapmış veya yapmakta olduğu davranışların doğru veya yanlış olduğunu kabullenmek,
- Bireye bir iş teklif edildiğinde o işi yapıp yapamayacağını açıklamasını yapmak,
- Bir topluluk karşısında herhangi bir konu ile ilgili açıklama yapabilmesi,
- Kendisine gelen eleştirilere açık olması,
- Kendisi ile ilgili aldığı kararlar hakkında yeri geldiği zaman açıklama yapması,

2.4.1.3. Liderlik

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Lider olma durumu” olarak tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr>). Başka kişilerin davranışları kontrol edebilme ve yönlendirme işidir. Liderlik erken yaşlarda ortaya çıkan özelliklerden biridir (3-6 yaş). Bir oyunda lider oyunu başlatır ve diğer oyuncular da onun önderliğini izlerler. Lider olan çocuğun kendisine güveni her zaman tamdır (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Vizyonu olan ve yenilikçi bakışa sahip olan bir lider, diğer yönetici ve bireylerden farklı olarak geleceği okuyabilme yeteneğine sahiptir. Vizyon sahibi olan bir lider, farklı ve yeni bir bakış açısı ile geleceğe bakabilen bir birey olması gerekir (Ünal, 2012).

Çocuklardaki liderlik davranışını ölçmek için belirlenen davranışlar şunlardır:

- Hangi ortamda ise o ortam ile ilgili basit kararlar alabilir,
- Gerektiği zaman bir oyun veya etkinlikte liderlik yapabilir,
- Herhangi bir çalışmada lider ise, herkese adil davranır,
- Bir etkinlik veya çalışmada mutlaka işbirliği yapar,
- Bir konu ile ilgili liderlik yapmak için her zaman hevesli olmak.

2.4.1.4.Yardımseverlik

Çok çeşitli tanımlar yapılmasına rağmen yardımseverlik, kendi imkân ve gücünü başkasının faydasına kullanmak, zor durumda kalan insanlara yardımcı olmak, ihtiyaç sahip olanlara yardımda bulunmak ve toplum içinde dayanışma içinde çaba göstermektir (Aktepe, 2010; Güzel, 2013).

Çocuklardaki yardımseverlik davranışını ölçmek için beklenen bazı davranışlar şunlardır:

- Gerektiğinde elindeki araç gereçleri hiçbir sorun yaratmadan paylaşmak,
- Bir bireyin yardıma ihtiyaç duyduğunu gördüğü anda ona yardım etmek için çaba sarf eder,
- Kendisinin yapabileceği bir işe denk geldiği zaman, karşısındaki kişiye mutlaka yardım teklifin de bulunmak,
- Başka insanların duygularını anlamak,
- Problemi olan insanlarla karşılaştığında onları dinlemeyi istemek,

2.4.1.5. Saygı

Saygı kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “ Üstünlüğü, yaşlılığı, değeri dolayısı ile herhangi bir kimseye ya da herhangi bir şeye özenli, dikkatli ve ölçülü davranmaya vesile olan bir sevgi duygusu” olarak ifade edilmiştir (<http://www.tdk.gov.tr>).

Saygılı olan bireyler, başka insanları da dikkate alarak ona göre davranan kişilerdir. Diğer insanlarla ilişkilerinde onlara uygun davranışlar sergilerler. Yetişkinlerin çocuklara saygılı davranışları, çocuklarda saygı davranışlarının gelişimi ve bunu çevrelerine de yansıtmaları açısından önemlidir. Saygı kavramının çocuklarda gelişmesi için onların görüşüne, isteklerine ve iletişimlerine önem verilmelidir (Balat ve Dağal, 2006). Çocukların çevresindeki yetişkinlerin saygı konusunda kendilerine uygun saygın davranışlar gösterdiğinde, çocuklar da ortamlarda bu davranışı gösterirler (Lott vd., 2000).

Bu çalışmada, çocuklardaki saygı davranışını ölçmek için belirlenen davranışlar:

- Başkasına ait eşyaları kullanırken onlardan izin almak

- Kişisel bakım ve temizliğini her zaman yapmak
- Karşısındaki ile konuşurken göz kontağı kurmak
- Her zaman bulunduğu çevreyi temiz tutmaya özen göstermesi
- Kişilerde bireysel farklılıklar olduğunu kabul edip, bunu göz önünde bulundurmak

2.4.1.6.Nezaket

Bu kelime Türk Dil Kurumu'na göre "İncelik, zarafet, naziklik ve başkalarına karşı saygılı davranma" anlamındadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Nezaket kelimesinin temelinde insanlara iyilik yapma düşüncesi her zaman hâkimdir. İnce ve nazik davranışlar ortaya koymak toplumlar da önemli bir yer tutmaktadır. Kişilerin başarılarında nazik ve ince olmanın önemi büyüktür. Nezaket ile ilgili basit kural ve davranışları çocuklar okulda kullanmaya başlarlar. Özellikle nezaket kelimelerinden teşekkür ederim veya rica ederim gibi kelimeleri okul öncesi dönemdeki çocuklardan beklenen basit davranışlar olduğu söylenebilir (Deniz, 1990).

Çocuklardan nezaket davranışı ile ilgili beklenen davranışlar şunlardır:

- Sofra adabına uyar; yemek yerken bıçak, çatal ve kaşığı nasıl kullanması gerektiğini bilir
- İnsanlara karşı her zaman kibar davranır,
- Özür dilerim, teşekkür ederim, iyi akşamlar ve günaydın kelimelerini sıklıkla kullanır,
- Sabahları günaydın, akşamları iyi akşamlar demek,
- Başka insanların konuşma ve davranışlarına hoşgörü ile yaklaşır,

2.4.1.7.Sabır

Türk Dil Kurumu'na göre sabır "üzüntü verici durumlar karşısında sessizce geçmesini beklemek, telaş göstermeden olacak ve gelecek olanı beklemek" tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr>). Bir insanda olması gereken en önemli özelliklerden biride sabırlı olmaktır. Sabır ile ilgili davranışların temelini erken yaşlarda atılması çocuk için önemlidir. Her istediğine anında ulaşan bir çocuk, ileriki yaşantısında zorluklar çekip elindeki değerini bilemeyebilir (Tuzcuoğlu, 2003).

Sabır davranışını ölçmek için çocuklardan beklenen bazı davranışlar;

- Bir kişi konuşurken onun sözünü bitirdikten sonra konuşmak,
- Başladığı bir işi bitirmek;
- Herhangi bir işe başlamak için sırasını beklemek,
- Yapamadığı işler karşısında sabır göstermek.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın, modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama işlemi ve verilerin analizi hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma deneysel desen modeli olan ön test son test kontrol gruplu model kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Futbolda oyun eğitiminin karakter ve ahlak eğitimine etkisinin, deney ve kontrol grupları üzerinde etkililiği araştırılmıştır. Modelde ön testlerin bulunması, grupların deney öncesi benzerlik derecelerinin bilinmesine ve son test sonuçlarının buna göre düzeltilmesine yardımcı olmuştur. Bu modelde programın ne derece etkili olduğuna karar vermek için ön test ve son test ölçme sonuçları birlikte kullanılmıştır. Bu amaçla: önce ön test puanları karşılaştırılmış, arada önemli bir ayrım yoksa yalnızca son test puanları kullanılarak ortalamalar arası farklar sınanmıştır (Karasar, 2003).

Çalışma Şanlıurfa Merkez Haliliye ilçesine bağlı bulunan Şanlıurfa Gençlik Spor Futbol Takımı alt yapısı kategorisindeki (U14-U15) 30 erkek futbolcunun Örneklem grubunu basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmaya sporcular, aralarında fark oluşturmayacak şekilde iki eşit gruba (deney ve kontrol) ayrılmıştır. Deney grubu (Ahlaki yaklaşım ve karakter eğitim modelinin uygulandığı grup) 15 futbolcu ve Kontrol grubu (müdahalede bulunulmayan grup) 15 futbolcu olmak üzere toplam 30 futbolcu katıldı.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırma grubunun evreni Şanlıurfa ilinde bulunan futbolcular oluştururken, Şanlıurfa Merkez Haliliye ilçesine bağlı bulunan Şanlıurfa Gençlik Spor Futbol Takımı alt yapısı kategorisindeki (U14-U15) 30 erkek futbolcunun Örneklem grubunu basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmaya sporcular, aralarında fark oluşturmayacak şekilde iki eşit guruba (deney ve kontrol) ayrılmıştır. Deney grubu (Ahlaki yaklaşım ve karakter eğitim modelinin uygulandığı grup) 15 futbolcu ve Kontrol grubu (müdahalede bulunulmayan grup) 15 futbolcu olmak üzere toplam 30 futbolcu katıldı.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki adet ölçek kullanılmıştır. Bunlar; Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği ve Spor Karakter Ölçeğidir. Ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.3.1. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği

Bu araştırmada sporcuların ahlaktan ayrılma tutumlarını belirlemeye yönelik olarak Boardley ve Kavussanu (2008) tarafından geliştirilen (MDSSS) Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kısa Formunun, Gürpınar (2015) tarafından Türk Kültürüne uyarlanmış hali kullanılacaktır. MDSS-S, sporcuların ahlaktan uzaklaşma mekanizmalarını ölçmek üzere geliştirilmiş ve Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen Katılmıyorum (3), Kararsızım (4), Katılıyorum (5), Kesinlikle Katılıyorum 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek 8 maddeli ve tek faktörlüdür. Sporda

ahlaktan uzaklaşma tutumlarını ölçmeye yönelik maddelerin tümü olumsuz anlam taşımaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sporcuların daha çok ahlaktan ayrıldıkları anlamına gelmektedir. Yapılacak olan bu çalışmada kurallara uyma, saygı, olumsuz örnek olma, kul hakkı (hırsızlık), özdenetim, merhamet, birlik-beraberlik, affedici olma gibi çocukların ahlaki değişimlerine yönelik fotoğraf çalışması uygulanacaktır (Gürpınar, 2015).

3.3.2. Spor Karakter Ölçeği

Jang (2013) tarafından geliştirilen Spor Karakter Ölçeği'nin, Görgüt ve Tuncel (2017) tarafından Türk Kültürüne uyarlanmış hali kullanılmıştır. Karakter Ölçeği (Ek-2) 5 faktör ve 27 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 5'i olumsuz (madde 11, 12, 13, 14 ve 15) 22'si olumludur. Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışması sonucunda madde toplam korelasyon değerlerinin .33 ile .67 arasında değişmesi, ölçek için sağlanan değerlerin yeterli olduğunu göstermektedir. Orijinal formda Likert tipi 6'lı puanlama kullanılırken Dawes (2008) yaptığı çalışmada beş ve üzeri Likert tipi puanlamaların araştırmaları etkileyecek düzeyde sonuçlar çıkarmaması, kullanım kolaylığı ve yaygınlığı nedeniyle ölçeğin Türkçe formunda 5'li likert tipi dereceleme benimsenmiştir. Ölçeğin, iç tutarlılık kat sayısının 0.70'ten ve madde toplam korelasyonlarının 0.30'dan büyük olması (Büyüköztürk, 2007) ve yeterli DFA uyum indekslerini (Meydan ve Şeşen, 2011; Seçer, 2015) sağlaması nedeniyle geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu değerlendirilmektedir (Görgüt ve Tuncel, 2017).

3.4. Veri Toplama İşlemi

Veri toplama işlemi başlamadan önce Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurul Raporu alınmıştır. Rapor alındıktan sonra araştırma için Şanlıurfa Gençlik Spor Kulübü ve futbolcu velilerinden gerekli izinler alınmıştır.

3.5. Eylem (Uygulama) İşlemi

Yapılan uygulama bölümü; 10 haftadan oluşmuş olup, çalışmanın sekiz haftası haftada iki gün, son iki çalışma haftada bir gün yapılarak olarak uygulanmıştır. Covid-19 pandemi dolayısı ile uygulama çalışmamda aldığım tedbirlerden sporcuların tamamının maske ve mesafe kurallarına uymaları sağlandı. Ayrıca futbolcuların HES kodları alınarak her çalışmada HES kodları sorgulanıp, sokağa çıkma yasağından dolayı çocuklar için Şanlıurfa Valiliğinden sporcu izinleri alınarak uygulama çalışmalarına katılımları sağlanmıştır.

Futbolculara uygulanan ahlaki çalışma programında; kurallara uyma, saygı, olumsuz örnek olma, kul hakkı (hırsızlık), özdenetim, merhamet, birlik-beraberlik, affedici olma gibi çocukların ahlaki değişimlerine yönelik fotoğraf çalışması uygulanmıştır (Efendioğlu, 2019).

3.5.1. Ahlak Eğitimi İle İlgili Fotoğraf Çalışma Uygulamaları

-Kurallara Uymak

Kazanım:

- ✓ Okul veya antrenmanda gerekli olan kuralları yerine getirmede ve grup çalışmalarında sorumlu davranır.
- ✓ Antrenman genel kurallara uygun hareket etmenin kendisine neler kazandıracağını bilincine varır.
- ✓ Değişen kuralların ona fayda sağlayacağını bilir.

Fotoğraf 3.1. Kurallara Uymak

- Fotoğrafta nasıl bir olay görmektesiniz?
- Fotoğraftaki kişilerin kimler olabileceğinden bahsediniz.
- Futbolcuların duygu durumları nasıl görünmektedir?
- Sizce maç veya antrenman ortamında yaşanan bu duruma ne sebep olmuş olabilir?
- Futbolcuların bu tavrına karşı taraftar ne yapmalıydı? Düşüncelerinizi paylaşınız.
- Çocukların bu şekilde davranmalarının onlara ne gibi faydası olmuş olabilir?
- Sizce bu olaydan sonra ne yaşanmıştır?
- Sizin de kurallara uymadığınız durumlar oldu mu? Olduysa nelerdir?
- Kurallara uyulmadığı takdirde ne gibi durumların oluşması söz konusudur?
- Kurallarına uymayan futbolcular için neler söylemek isterdiniz?

- Saygı

Kazanım:

- ✓ İçinde yaşadığı toplumun bütün fertleriyle saygıya dayalı ilişkiler kurar.
- ✓ Çevresindeki kişilerle ilişkilerinde hassas ve ince duygulu olur.
- ✓ Rahatsızlık verici söz ve davranışlardan uzak durur.
- ✓ Davranışlarında ölçülü ve tutarlı olmaya özen gösterir.

Fotoğraf 3.2. Saygı

- Fotoğrafta gördüklerinizi anlatınız.
- Fotoğrafın çekildiği mekân neresi olabilir?
- Fotoğrafta yer alan kişilerin sahip oldukları konumlarını tahmin ediniz.
- Sizce ezeli rekabeti içeren bu davranışı doğru buluyor musunuz?
- Sizce yaşanan olayda diğer bireylere örnek olur mu?
- Bu fotoğrafta saygıya dayalı bir davranış görüyor musunuz?
- Sizce bu olaydan sonra saygı ile ilgili neler yaşanmıştır?
- Bu şekilde insanların birbirine saygı çerçevesinde yaklaşmadığı çalışma ortamlarında bulunanların çalışma performansları bu durumdan nasıl etkilenir?

- Olumsuz Örnek Olmak

Kazanım:

- ✓ Olumsuz örnek olabilecek davranışlar hakkında fikir sahibi olur.
- ✓ Çevresindekilere olumsuz örnek olmaktan kaçınır.
- ✓ Sorumluluklarını bilir ve buna göre hareket eder.
- ✓ Aile içinde ve toplumda örnek teşkil edecek davranışlar sergiler.
- ✓ Yetişkinlerin kötü örnek olmalarının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin farkına varır.

Fotoğraf 3.3. Olumsuz Örnek Olmak

- Fotoğrafta gördüklerinizi anlatınız.
- Fotoğraftaki kişilerin birbirleriyle ne gibi bir bağı olabilir?
- Çocuğun yapmaya çalıştığı şey nedir?
- Çocuk ödevini yapıyorken annesinin onun yanında nasıl davranması gerekmektedir? Sizce annenin çocuğa yardımcı olduğu görünüyor mu? Nasıl anladınız?
- Siz futbolda böyle bir durum yaşasaydınız antrenörlerinizden beklentiniz ne olurdu?
- Siz ödev yaparken veya ders çalışırken yanınızda dikkatinizi dağıtıcı davranışlar sergilendiğinde performansınız nasıl etkilenir?
- Aile büyüklerinin veya futbolda hocaların çocuklara olumlu örnek olmaları gereken yerlerde sorumsuzca davranmaları çocuklar üzerinde ne gibi etkiler oluşturur?
- Çocukların gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için anne ve babalara ne gibi sorumluluklar düşmektedir?

-Kul Hakkı (Hırsızlık)

Kazanım:

- ✓ Dürüstlüğün insanlar arası güven duygusunun oluşumundaki rolünü bilir.
- ✓ Müsabaka anında rakip takımın hakkını yemenin dürüstlükle bağdaşmadığının farkında olur.
- ✓ Dürüstlüğün kişisel ve sosyal huzura katkısını bilir.
- ✓ Kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa, başkalarına da öyle davranması gerektiğini bilir.
- ✓ Kendi gayret ve emeğiyle başarılı olmaya özen gösterir.

Fotoğraf 3.4. Kul Hakkı (Hırsızlık)

- Fotoğrafta neler görmektesiniz?
- Fotoğrafın çekildiği ortam neresi olabilir?
- Fotoğraftaki kişileri tanımlayınız.
- Bu fotoğrafta ki eylemin adı nedir?
- Müsabaka anında kameralar olmasaydı rakibini aldatır mısın ?
- Rakiplerini ve hakemleri aldatan futbolcular kendi emekleriyle kazanan diğer futbolcuların hakkına girmişler midir? Bu davranışları hırsızlık olarak nitelendirilebilir mi? Neden?
- Hakemi aldatmaya teşebbüs etmelerinin nedenleri ne olabilir?
- Hiçbir emek sarf etmeden haksızlıkla işlerinde başarı gösteren kişilere karşı ne hissediyorsunuz? Sizce bu insanlar yaptıklarından dolayı vicdanen ne hissetmeliler?

-Özdenetim

Kazanım:

- ✓ Özdenetimin ne demek olduğunu kavrar.
- ✓ Özdenetim ile sorumluluklarının bilincine varır ve buna göre davranır.
- ✓ Özdenetim sahibi olmanın toplumsal hayattaki önemi hakkında bilgi edinir.

Fotoğraf 3.5. Özdenetim

- Fotoğrafta gördüklerinizi anlatınız.
- Fotoğrafa bir başlık koyacak olsaydınız bu ne olurdu?
- Sizce çocuk ne yapmakta ve yaptığı davranışın farkında mı?
- Çocuğun aile büyükleri çocuğun bu şekilde odasını dağıttığını görseydi sizce ne tepki verirlerdi?
- Çocuk, odasını bilinçsizce dağıtmış olsa bile ailesi tarafından ona bunun eğitimi verilebilir miydi? Nasıl?
- Çocuğun özdenetim sahibi olabilmesi belirli bir yaşa gelmesine bağlı mıdır, yoksa küçük yaşlardan itibaren çocuğa ahlaki davranışlar öğretilmeli midir? Neden?
- Bu konuyla ilgili siz evinizde nasıl davranmaktasınız?
- Üzerinize düşen sorumlulukların bilinciyle mi hareket ediyorsunuz?
- Özdenetim sahibi olmak aile ve toplum içinde neden önemlidir? Bu anlamda sorumsuzca davranan kişilere toplumun bakışı nasıl olmaktadır?

- Merhamet

Kazanım:

- ✓ Tüm canlıları sever ve onlara merhamet eder.
- ✓ Merhametin koşulsuz sevgi olduğunun farkında olur.
- ✓ Sevgi ve merhamet değerleri arasında ilişki kurabilir.
- ✓ Merhamet duygusunun birey ve toplumun ahlaki gelişimine olan katkısını değerlendirir.

Fotoğraf 3.6. Merhamet

- Fotoğrafta gördüklerinizi açıklayınız.
- Bu fotoğrafa bir başlık verilecek olsaydı bu başlık ne olurdu?
- Fotoğraftaki bu futbolcunun hayvanlara karşı acımasız olabileceğini düşünür müsünüz?
- Köpeği böylesine seven bir futbolcu diğer canlılara karşı merhametli olur mu ?
- Size göre merhamet duygusu tüm canlılar için geçerli midir?
- İnsanlar arasındaki merhamet duygusunun azalması o toplumu nasıl etkileyebilir?

- Birlik / Beraberlik

Kazanım:

- ✓ Birlik ve beraberliğin gerekliliğini kavrar.
- ✓ Birlik ve beraberlik içerisinde olmanın toplumsal yaşantıya katkılarının farkında olur.

Fotoğraf 3.7. Birlik/Beraberlik

- Yukarıdaki fotoğrafta gördüklerinizi anlatınız.
- Fotoğrafın çekildiği ortam neresi olabilir?
- Fotoğraftaki kişiler ne yapıyor olabilirler?
- Bu spor hakkında herhangi bir bilginiz var mı? Düşüncelerinizi paylaşınız.
- Sizce bu sporda başarılı olabilmek için neye vurgu yapılmıştır?
- Böyle bir ortama bakıldığı zaman aynı ortamı sen de kendi takımında yaşamak ister miydin?
- Fotoğraftaki sporcular bir uyum içerisinde hareket ediyor görünüyorlar mı? Nasıl?
- Siz de böyle birlik ve beraberlik gerektiren spor veya faaliyetlerde bulundunuz mu? Bulunduysanız dayanışmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Birlik ve beraberliğin insan ve toplumun yaşantısına ne gibi katkıları vardır?

-Affedici Olmak

Kazanım:

- ✓ Karşısındaki kişinin içinde bulunduğu şartları dikkate almayı öğrenir.
- ✓ Başkalarının kusurları karşısında daha müsamahalı davranma becerisi geliştirir.
- ✓ Affetmenin büyük bir erdem olduğunu bilir.
- ✓ Affetme ve hoşgörü arasındaki ilişkiyi kurar.

Fotoğraf 3.8. Affedici Olmak

- Fotoğrafta yaşanan olayı anlatınız.
- Fotoğrafın çekildiği ortam neresidir?
- Fotoğraftaki yetişkinler çocuğun neyi olabilir?
- Fotoğraf çekilmeden önce ne yaşanmış olabilir?
- Sizce anne ve babanın çocuklarına bu şekilde sinirlenmelerinin altında yatan sebep nedir?
- Sizce çocuk bir baskı altında görünüyor mu? Nasıl anladınız?
- Çocuk baskı altındayken hissettiği duygu ne olabilir?
- Size göre çocuk kendi üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş midir? Getirmemişse sebebi ne olabilir?
- Anne ve babanın çocuğun sorumsuzluğu karşısında sizce nasıl bir tavır sergilemesi gerekmektedir?
- Anne ve babanın çocuklarına bu derece sinirlenip baskı uygulaması sizce doğru bir davranış mıdır? Bu baskı çocuğun davranışını düzeltmesine herhangi bir katkı sağlar mı? Neden?
- Çocuk hatasını anladığı takdirde anne ve babanın ona karşı tutumu nasıl olmalıdır?
- Siz çocuğun yerinde olsaydınız ne hissederdiniz ve size nasıl davranılmasını beklerdiniz?
- Gerekli durumlarda affedici olmak ve hoşgörü yaklaşmak insan ilişkilerini ve insan davranışlarını nasıl etkilemektedir?

Futbolculara uygulanan karakter eğitimi çalışmasında ise; saygı, yardımseverlik, sorumluluk, adil olma, dürüstlük, vatandaşlık gibi çocukların karakter davranış kazanımlarını değiştirmeye yönelik eğitsel oyunlar oynatılmıştır (<http://forum.bedeneğitimi.gen.tr/eğitseloyunlar-f17.html>).

3.5.2. Karakter Eğitimi İçin Futbol İle İlgili Eğitsel Oyunlar

Oyun No:1 (Dürüstlük)

Oyunun Adı: Kahkaha ve isabet oyunu

Oyunun Yeri: Futbol sahası (30*20 m)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu, yelek, huni ve antrenman tabağı

Oyunun Süresi: 2 set

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı Ve Eğitsel Değeri: Futbol becerileri ile birlikte dürüst olmayı alışkanlık haline getirme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular iki eşit gruba ayrılır. Her takımdan iki tane ebe belirlenir. Belirlenmiş alan içerisinde ebe seçilen oyuncular futbol topu ile top sektirir. Futbol topu sektirilirken diğer oyuncular da kahkaha atmaya ve gülmeye başlar. Antrenörün düdüğü ile birlikte ve ebelerin topu durdurması ile kahkahaların kesilmesi ve çok ciddi bir şekilde beklenilmesi istenir. Kendini tutamayan, gülen oyuncuların kendiliğinden oyun dışına çıkılması istenir. Diğer oyuncular da sabit bir şekilde yerinde kıpırdamadan bekler. Ebe olan oyuncular ayak içi vuruşla sabit duran oyunculara topu vurmaya çalışır. Top kendisine değen oyuncu hiç kimsenin ikazına gerek kalmadan oyunu terk etmek zorundadır. İki set sonunda sahada hangi takımdan oyuncu kalırsa oyunun galibi o takım ilan edilir.

Değerlendirme: Oyunculardan etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Oyunun kurallarını ihlal eden sporcunun kendini elemesinden dolayı dürüst olma ile ilgili düşünceleri istenir.

Oyun No:2 (Dürüstlük)

Oyunun Adı: Kendini Eleme oyunu

Oyunun Yeri: Futbol yarı sahası

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu, yelek

Oyunun Süresi: 30 dk.

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı Ve Eğitsel Değeri: Futbolda takım oyununu alışkanlık haline getirme ile birlikte dürüst olmayı alışkanlık haline getirme ve özdenetimi kullanmaya istekli olma.

Oyunun Açıklaması: Oyun futbol yarı sahasında oynanır. Oyuncular iki eşit gruba ayrılır. Her iki takımın birer kalecisi vardır. Oyun oynanırken oyuncuların topa art arda bir defa temas etme hakkı vardır. Futbol topuna ardı ardına iki defa temas eden oyuncu kendiliğinden oyunu terk etmelidir. Oyundan çıkan oyuncu, takımı gol yiyene kadar oyuna dâhil olmaz. Oyunda 3 gol atan takım bir set kazanmış olur. Üç seti kazanan takım oyunu da kazanmış olur. Başlangıçta oyunu yöneten hakem, diğer oyunlarda oyunu yönetmez. Oyunu kaybeden ve kazanan takım oyunun bitiminde birbirilerini alkışlayacaklardır.

Değerlendirme: Oyunculardan etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Bu oyunda başlangıçta zorlanacak sporcular daha sonra dürüst olmayı alışkanlık haline getireceğinden dolayı, özdenetim ve dürüst olma, hakem olmasa bile adil oynama ve oyun kurallarına her zaman kabul etme ile ilgili neler hissettiklerinin değerlendirilmesi istenir.

Oyun No:3 (Anti-Sosyal)

Oyunun Adı: Viraj oyunu

Oyunun Yeri: Futbol sahası (30*20 m)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu, huni ve antrenman tabağı.

Oyunun Süresi: 2-3 tekrar

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Futbolda top sürme ile birlikte anti-sosyal davranışları geliştirebilme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular iki eşit gruba ayrılarak, sınır çizgisinde art arda sıra olurlar. Komutla birlikte grupların ilk oyuncuları, yaklaşık 5 metre ileride; birer metre ara ile duran hunilerin arasından topu sürerek geçerler. Daha sonra 3 metre ileride bulunan çizgiyi geçmeden, son huninin arkasından topu elleriyle sıranın önünde bekleyen arkadaşlarına atarlar. Oyun bu şekilde devam eder. Bir seri sonunda oyunu erken bitiren takım bir set kazanmış olur. Toplamda üç set kazanan takımı oyunu da kazanmış olur.

Değerlendirme: Oyuncuların kazanmak için olsa bile kurallara uyması, yarışma içinde küfür, rakibe kaba davranmaması ve alay etmemesi gibi karakteristik değerlendirmeleri yapmaları istenir. Bu tür olumlu davranışları yaparken neler hissettikleri ile ilgili değerlendirme yapmaları istenir.

Oyun No:4 (Anti-Sosyal)

Oyunun Adı: Top kapma veya futbolda beşe iki oyunu

Oyunun Yeri: Futbol sahası (12*6 m)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu, antrenman tabağı, huni ve yelek

Oyunun Süresi: 20 dk.

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Futbol uygulamalarına ön hazırlıklar ile birlikte anti-sosyal davranışları geliştirebilme.

Oyunun Açıklaması: İki ebenin olduğu oyunda top oyunculardan başlar. Oyuncular topa sadece ayakla iki defa art arda vurabilirler. Vuruşlar yerden ve havadan olabilir. Oyuncular paslaşırken ebe topu onlardan kapmaya çalışır. Topu kimden aldıysa o kişi ebe diğeri oyuncu olur. Oyun esnasında arkadaşını sakatlamak, alay etmek, küfür etmek, çelme takmak ve sarılmak yoktur. Dışarı giden toplar oyun dışı sayılır. Topu belirlenen alanın dışına atan oyuncu ebe olur. İlerleyen zaman diliminde oyuncuların sadece bir defa temas etme varyasyonlar geliştirilebilir. Ayrıca ebelere topu kaptırmadan üst üste on pas yapan oyuncular ebelere basit cezalar verebilir.

Değerlendirme: Oyuncuların etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Oyun içerisinde oyuncuların kurallara uyması ve küfür, kaba davranma, arkadaşlarını sakatlama gibi olumsuz davranışlardan kaçınılması istenir. Bu gibi davranışları yaptıkları ve nasıl hissettikleri ile ilgili yorum yapmaları istenir.

Oyun No: 5 (Merhamet)

Oyunun Adı: Penaltı oyunu

Oyunun Yeri: Futbol Sahası (40*20 m)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu ve yelek

Oyunun Süresi: 3-5 gol

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Mini futbol oyununda kurallara uymayı ve merhamet duygusu davranışlarını alışkanlık haline getirebilme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular iki eşit gruba ayrılıp, belirlenen oyun alanında çift kale maç yaparlar. Oyun esnasında rakibine kasıtlı faul yapan, rakibine sakatlayıcı davranışta bulunan, faulden sonra rakipten özür dilemeyen takıma karşı rakip bir penaltı atışı kazanacaktır. Beş gole ulaşan takım oyunu da kazanmış sayılacaktır.

Değerlendirme: Oyuncuların bu etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Oyundaki kurallara uyma, rakip oyuncu sakatlandığında empati yapabilme, hatalı davranış ve eylemlerde rakipten özür dileyebilme gibi merhamet duygusu davranışlarını kazanmaları ve geliştirebilmeleri amaçlanır.

Oyun No: 6 (Merhamet)

Oyunun Adı: Ayna oyunu

Oyunun Yeri: Futbol sahası (20*10 m)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu, yelek ve antrenman tabağı

Oyunun Süresi: 20-30 dk

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Futbola özgü teknik geliştirici hareketleri yapabilme ve merhamet duygusunu alışkanlık haline getirme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular ikiye eşli olacak şekilde sırayla ayna olarak seçilir ve onlara bir top verilir. Bütün eşleşen oyuncuların tamamına bir futbol topu verilir. Ayna olarak görev verilen oyuncular futbol topu ile futbola özgü yaptığı hareketler ile birlikte sakatlık, düşme, cesaretlendirme ve iyi oyun davranışlarını yapar. Diğer arkadaşları da bu hareketleri yapmaya çalışır. Sıra ile diğer oyuncular da ayna görevini üstlenir. Bütün oyuncular bu görevi yaptıktan sonra herkes birbirini tebrik eder ve oyun sonlandırılır.

Değerlendirme: Oyuncuların etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Bu oyunda oyunculardan kendilerini nasıl kontrol edebildikleri ve merhamet, empati duyguları ile ilgili düşüncelerin değerlendirilmesi istenir.

Oyun No:7 (Sportmenlik)

Oyunun Adı: Stop oyunu

Oyunun Yeri: Futbol sahası (30*20 m)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu, antrenman tabağı, huni ve yelek

Oyunun Süresi: 2-3 tekrar

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Futbolda ayaküstü, vole vuruş, top kontrollerini geliştirebilme ve sportmenlik duygusu kazandırabilme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular iki eşit gruba ayrılarak aralarında 8 metre mesafe kalacak şekilde, karşılıklı art arda sıra olurlar. Gruplar 1 metre önüne 2 metre çapında birer daire çizilir. Bu dairelere ilk önce grupların önündeki oyuncular girer. Kura ile belirlenen sıraya göre bu oyunculardan biri futboldaki dömi vole: yarım vole(kaleci degajı gibi) vuruşu veya ayaküstü vuruş ile topu karşı dairenin içine doğru atar ve sıranın arkasına geçer. Bulunduğu daireye top gelen oyuncu topu yere düşürmeden ve dairenin dışına taşırmadan top kontrol şekillerinin biri ile durdurmaya çalışarak sıranın önünde bekleyen oyuncuya aktarır. Daha sonra takımlar yer

değiştirir. Kurala göre topu stop yapabilen oyuncu takımına bir puan kazandırır. Bir seri sonunda en fazla puan alan takım bir set kazanmış olur veya toplamda beş top kontrolü yapan takım galip ilan edilir. Oyunun bitiminde yarışma sonucu kabul etme, kazanma ve kaybetmenin önemli olmadığı ve sonucu kabul etmenin önemini ortaya koymaları futbolculardan istenir.

Değerlendirme: Oyuncuların etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Bu oyunda oyunculardan yarışma ve müsabakalarda sonucu kabul etme, oyunda galibiyet ve mağlubiyetin olabileceği önemli olanın bütün takımın elinden geldiğinin yapılması olduğu vurgulanır.

Oyun No:8 (Sportmenlik)

Oyunun Adı: Mini futbol oyunu

Oyunun Yeri: Futbol sahası (60*25)

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu ve yelek

Oyunun Süresi: 2-3 tekrar

Oyunun Seviyesi: 10-12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı Ve Eğitsel Değeri: Futbol maçı ile birlikte sportmenlik davranışlarını kazandırabilme.

Oyunun Açıklaması: Belirlenen alanda oyuncular kendi alanlarında yerleşirken kaleciler rakip alan dip çizgisine çizilen kale sahasındadırlar. Oyun ortadan başlar. İlk başlayan grup kura ile belirlenir. Oyuncular topu paslaşarak karşı takımın alanı dip çizgisinde bulunan kendi kalecilerine vermeye çalışırlar. Bunu başardıklarında takım 1 puan kazanır. Topu paslaşma anında kapan rakip takım aynı şekilde oyuna devam eder. Elle top oynamak yasaktır. Aksi takdirde topu karşı takım kazanır. Kalecilerin kale sahasını terk etmeleri yasaktır. Oyun sonunda bütün oyuncular birbirini tebrik eder. Kazanma ve kaybetmenin önemli olmadığı ortaya konan performansın önemi vurgulanır

Değerlendirme: Oyuncuların etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Bu oyunda oyunculardan yarışma ve müsabakalarda sonucu kabul etme, oyunda galibiyet ve mağlubiyetin olabileceği önemli olanın bütün takımın elinden geldiğinin yapılması olduğu vurgulanır.

Oyun No: 9 (Adalet)

Oyunun Adı: Hakemlik Yapma Oyunu

Oyunun Yeri: Futbol yarı sahası

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu ve düdük

Oyunun Süresi: 40 dk.

Oyunun Seviyesi: 12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Adaletli olmayı ve doğruluktan ayrılmamayı öğrenebilme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular eşit iki takıma ayrılır. Futbol yarı sahasında belirlenen süre içerisinde çift kale maç yaptırılır. Müsabaka esnasında oyunculardan sıra ile hakemlik yapmaları istenilir. Bütün oyuncular hakemlik yaptıktan sonra oyun sonlandırılır.

Değerlendirme: Oyunculardan etkinlikten neler öğrendikleri ve nasıl hissettiklerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istenir. Futbolcuların kendilerini hakem yerine koyarak adil davranmayı, müsabaka kaybedilse bile oyunun kurallarının dışına çıkılmamasının önemi vurgulanır.

Oyun No: 10 (Adalet)

Oyunun Adı: Kaleye Şut Çekiyorum

Oyunun Yeri: Futbol yarı sahası

Oyunun Araç ve Gereci: Futbol topu ve futbol kalesi

Oyunun Süresi: 2 tekrar

Oyunun Seviyesi: 10-12 yaş ve üzeri

Oyuncu Sayısı: 16-20

Oyunun Amacı ve Eğitsel Değeri: Adaletli olmayı ve sonucu kabul etmeyi öğrenebilme.

Oyunun Açıklaması: Oyuncular eşit iki takıma ayrılır. Belirlenen alanda oyuncular derin kolda sıra olup her oyuncuda bir top vardır. Setlerde değişim olacak şekilde takımlar sıra ile 3-0 geriden şut oyununa başlarlar. Sıra ile top sürüp kaleye şut atıp gol yapmaya çalışırlar. İki set sonunda en fazla gol atan takım galip ilan edilir.

Değerlendirme: Oyunculardan oyun kurallarına uymayı, geriden oyuna başlasalar bile kurallara uymanın gerekliliğinin öneminden bahsedilir. Oyunculardan oyun ile ilgili öz değerlendirme yapmaları neler hissettiklerini anlatmaları istenir.

3.6.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel hesaplamaların da SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma, veriler normal dağılım göstermediği için, ilişki düzeylerini belirlemek için spearman koralasyon analizi, bağımsız gruplar için Mann Whitney U-Testi ve tekrarlı ölçümlerde Wilcoxon W eşleştirilmiş örneklem testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu araştırma, futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimi üzerine etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla yapıldı. İlk alt problem olan futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyi üzerine etkisi var mıdır? Sorusuna yanıt aramak amacı ile Sporda Ahlaktan Uzaklaşma ölçeği kullanılarak deney ve kontrol gruplu ön test ve son test ile toplanan veriler Manwhitney-U ve Wilcoxon W testi ile analiz edilmiştir. Sporda ahlaktan uzaklaşma amacı ile yapılan fotoğraf çalışmasının; deney grubunun ön test ve son test ölçüm ortalamaları Tablo 4.1.' de, deney grubunun ön test ve son test ölçüm ortalamaları, Tablo 4.2.' de, kontrol ön test ve son test ölçüm ortalamaları karşılaştırmaları, Tablo 4.3.' de, deney ve kontrol gruplarının ön test ölçüm ortalamaları karşılaştırmaları Tablo 4.4.' de deney ve kontrol grubu son test ölçüm ortalamaları karşılaştırmaları, Tablo 4.5.'de deney ve kontrol grubu ön test - son test ortalamaları karşılaştırmaları verilmiştir.

Deney grubunun sporda ahlak gelişimine yönelik ön test, son test ortalamalarının karşılaştırılması ve ortalama, standart sapma bakıldığında 1.madde (ön test: $3,00 \pm 0,75$, son test: $2,06 \pm 1,03$), 4.madde (ön test: $2,73 \pm ,79$, son test: $2,26 \pm ,88$), 5.madde (ön test: $2,86 \pm ,83$, son test: $2,46 \pm ,74$), 6.madde (ön test: $2,93 \pm ,88$, son test: $2,33 \pm 1,39$), maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark çıktığı görülmektedir, $p < 0.05$. Ancak 2.madde (ön test: $2,06 \pm 1,03$, son test: $2,20 \pm 1,37$), 3.madde (ön test: $2,23 \pm 1,12$, son test: $2,33 \pm 1,29$), 7.madde (ön test: $2,00 \pm 1,19$, son test: $2,26 \pm 1,22$), 8.madde (ön test: $2,26 \pm 1,53$, son test: $2,86 \pm 1,50$), maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmadığı görülmektedir. $P > 0.05$.

Tablo 4.1.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Grubu Ön Test- Son Test Wilcoxon W Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	$\bar{x}/SS (n:15)$	Z	P
1.Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur.	Ön Test	3,00±0,75	-2,132	0,033*
	Son Test	2,40±1,12		
2.Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırabilir.	Ön Test	2,06 ± 1,03	-0,363	0,717
	Son Test	2,20 ± 1,37		
3.Hayvanca davranışlar sergileyen rakibe kötü davranabilir.	Ön Test	2,13 ± 1,12	-0,636	0,525
	Son Test	2,33 ± 1,29		
4.Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir.	Ön Test	2,73±0,79	-2,646	0,008**
	Son Test	2,26±0,88		
5.Takımların uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır.	Ön Test	2,86±0,83	-2,449	0,014*
	Son Test	2,46±0,74		
6.Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır.	Ön Test	2,93±0,88	-2,066	0,039*
	Son Test	2,33±1,39		
7.Sporcuların birbirilerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez.	Ön Test	2,00 ± 1,19	-0,631	0,528
	Son Test	2,26 ± 1,22		
8.Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.	Ön Test	2,26 ± 1,53	-1,256	0,209
	Son Test	2,86 ± 1,50		

Kontrol grubunun sporda ahlak gelişimine yönelik ön test, son test ortalamalarının karşılaştırılması ve ortalama, standart sapma bakıldığında 8. madde (ön test: 2,06±1,16, son test: 2,80 ± 1,08), maddesinde istatistiksel olarak anlamlı fark çıktığı görülmektedir, $p<0.05$. Ancak 1.madde (ön test: 2,40±1,24, son test: 1,86 ± ,74), 2.madde (ön test: 1,80±1,46, son test: 2,86 ± 1,30), 3.madde (ön test: 2,20±1,26, son test: 2,53± 1,35), 4.madde (ön test: 2,60±1,45, son test: 1,93± 1,16), 5.madde (ön test: 3,40±1,18, son test: 3,13± 1,12), 6.madde (ön test: 2,13±1,40, son test: 2,13± ,83), 7.madde (ön test: 2,06±1,48, son test: 2,40 ± 1,45), maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmadığı görülmektedir. $P>0.05$.

Tablo 4. 2.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kontrol Grubu Ön Test- Son Test Wilcoxon W Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	$\bar{x}/SS (n:15)$	Z	P
1.Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur.	Ön Test	2,40±1,24	-1,421	0,155
	Son Test	1,86±0,74		
2.Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırabilir.	Ön Test	1,80 ± 1,46	-2,459	0,14
	Son Test	2,86 ± 1,30		
3.Hayvanca davranışlar sergileyen rakibe kötü davranabilir.	Ön Test	2,20 ± 1,26	-0,857	0,391
	Son Test	2,53 ± 1,35		
4.Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir.	Ön Test	2,60±1,45	-1,983	0,047
	Son Test	1,93±1,16		
5.Takımların uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır.	Ön Test	3,40±1,18	-0,585	0,559
	Son Test	3,13±1,12		
6.Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır.	Ön Test	2,13±1,40	-0,135	0,892
	Son Test	2,13±0,83		
7.Sporcuların birbirilerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez.	Ön Test	2,06 ± 1,48	-0,725	0,468
	Son Test	2,40 ± 1,45		
8.Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.	Ön Test	2,06 ± 1,16	-2,124	0,034*
	Son Test	2,80 ± 1,08		

Deney ve kontrol gruplarının sporda ahlak gelişimine yönelik ön test ortalamalarının karşılaştırılması ve ortalama, standart sapma bakıldığında 6.madde (deney ön test: 2,93±,88, kontrol ön test: 2,13±1,40), maddesinde istatistiksel olarak anlamlı fark çıktığı görülmektedir, $p<0.05$. Ancak 1.madde (deney ön test: 3,00±,75, kontrol ön test: 2,40±1,24), 2.madde (deney ön test: 2,06±1,03, kontrol ön test: 1,80±1,46), 3.madde (deney ön test: 2,13±1,12, kontrol ön test: 2,20±1,26), 4.madde (deney ön test: 2,73±,79, kontrol ön test: 2,60±1,45), 5.madde (deney ön test: 2,86±,83, kontrol ön test: 3,40±1,18), 7.madde (deney ön test: 2,00±1,19, kontrol ön test: 2,06±1,48) 8.madde

(deney ön test: $2,26 \pm 1,53$, kontrol ön test: $2,06 \pm 1,16$) maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmadığı görülmektedir. $P > 0.05$.

Tablo 4.3.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Ve Kontrol Grubu Ön Test Manwitney- U Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları

DEĞİŞKENLER	Deney Grubu (n:15) $\bar{x}$ /SS	Kontrol Grubu (n:15) $\bar{x}$ /SS	Z	P
1.Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur.	3,00±0,75	2,40±1,24	-1,681	0,093
2.Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırabilir.	2,06 ± 1,03	1,80 ± 1,46	-0,975	0,329
3.Hayvanca davranışlar sergileyen rakibe kötü davranabilir.	2,13 ± 1,12	2,20 ± 1,26	-0,065	0,948
4.Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir.	2,73±0,79	2,60±1,45	-0,433	0,665
5.Takımların uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır.	2,86±0,83	3,40±1,18	-1,423	0,155
6.Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır.	2,93±0,88	2,13±1,40	-2,388	0,017*
7.Sporcuların birbirilerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez.	2,00 ± 1,19	2,06 ± 1,48	-0,289	0,773
8.Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.	2,26 ± 1,53	2,06 ± 1,16	-0,220	0,826

Deney ve kontrol gruplarının sporda ahlak gelişimine yönelik son test ortalamalarının karşılaştırılması, ortalama ve standart sapma puanlarına bakıldığında 1.madde (deney son test:

2,40±1,12, kontrol son test: 1,86±,74), 2.madde (deney son test: 2,20±1,37, kontrol son test: 2,86±1,30), 3.madde (deney son test: 2,33±1,29, kontrol son test: 2,53±1,35), 4.madde (deney son test: 2,26±,88, kontrol son test: 1,93±1,16), 5.madde (deney son test: 2,46±,74, kontrol son test: 3,13±1,12), 6.madde (deney son test: 2,33±1,39, kontrol son test: 2,13±,83), 7.madde (deney son test: 2,26±1,53, kontrol son test: 2,40±1,45), 8.madde (deney son test: 2,86±1,50, kontrol son test: 2,80±1,08) maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmadığı görülmektedir. $P>0.05$.

Tablo 4.4.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Ve Kontrol Grubu Son Test Manwitney- U Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları

DEĞİŞKENLER	Deney Grubu (n:15)	Kontrol Grubu (n:15)	Z	P
	$\bar{x}$ /SS	$\bar{x}$ /SS		
1.Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur.	2,40±1,12	1,86±0,74	-1,421	0,155
2.Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırabilir.	2,20 ± 1,37	2,86 ± 1,30	-1,494	0,135
3.Hayvanca davranışlar sergileyen rakibe kötü davranabilir.	2,33 ± 1,29	2,53 ± 1,35	-0,406	0,684
4.Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir.	2,26±0,88	1,93±1,16	-1,409	0,159
5.Takımların uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır.	2,46±0,74	3,13±1,12	-1,796	0,073
6.Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır.	2,33±1,39	2,13±0,83	-0,043	0,965
7.Sporcuların birbirilerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez.	2,26 ± 1,53	2,40 ± 1,45	-0,129	0,897
8.Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.	2,86 ± 1,50	2,80 ± 1,08	-0,213	0,832

Deney ve kontrol gruplarının sporda ahlak gelişimine yönelik deney ve kontrol gruplarının ön test son test ortalamalarının karşılaştırılması ve ortalama, standart sapma anlamlılık derecelerine bakıldığında 6.Madde ($p:0,017$), maddesinde istatistiksel olarak anlamlı fark çıktığı görülmektedir, $p<0.05$. Ancak 1,2,3,4,5,7 ve 8. maddelerde istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmadığı görülmektedir, $P>0.05$.

Tablo 4.5.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Deney Ve Kontrol Grubu Ön Test - Son Test Manwitney- U Ölçüm Ortalamaları Karşılaştırmaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	Deney Grubu $\bar{x}/SS$	Kontrol Grubu $\bar{x}/SS$	P
1.Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur.	Ön Test	3,00±0,75	2,40±1,24	0,093
	Son Test	2,40±1,12	1,86±0,74	0,155
	P	0,033*	0,155	
2.Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırabilir.	Ön Test	2,06 ± 1,03	1,80 ± 1,46	0,329
	Son Test	2,20 ± 1,37	2,86 ± 1,30	0,135
	P	0,717	0,14	
3.Hayvanca davranışlar sergileyen rakibe kötü davranabilir.	Ön Test	2,13 ± 1,12	2,20 ± 1,26	0,948
	Son Test	2,33 ± 1,29	2,53 ± 1,35	0,684
	P	0,525	0,391	
4.Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir.	Ön Test	2,73±0,79	2,60±1,45	0,665
	Son Test	2,26±0,88	1,93±1,16	0,159
	P	0,008**	0,047	
5.Takımların uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır.	Ön Test	2,86±0,83	3,40±1,18	0,155
	Son Test	2,46±0,74	3,13±1,12	0,073
	P	0,014*	0,559	
6.Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır.	Ön Test	2,93±0,88	2,13±1,40	0,017*
	Son Test	2,33±1,39	2,13±0,83	0,965
	P	0,039*	0,892	
7.Sporcuların birbirilerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez.	Ön Test	2,00 ± 1,19	2,06 ± 1,48	0,773
	Son Test	2,26 ± 1,22	2,40 ± 1,45	0,897
	P	0,528	0,468	
8.Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle	Ön Test	2,26 ± 1,53	2,06 ± 1,16	0,826
	Son Test	2,86 ± 1,50	2,80 ± 1,08	0,832

bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.	P	0,209	0,034*
--	----------	--------------	---------------

Çalışmamızın ikinci alt problemi olan futbolda oyun eğitiminin sporda karakter gelişimi düzeyi üzerine etkisi var mıdır? Sorusuna yanıt aramak amacı ile spor karakter ölçeği kullanılarak ön test ve son test ile toplanan veriler Manwhitney-U ve Wilcoxon W testi ile analiz edilmiştir. Sporcuların karakter gelişimi için uygulanan eğitsel oyunlar çalışmasının; deney grubu ön test-son test ölçüm ortalamaları Tablo 4.5.' de, kontrol grubu ön test-son test ölçüm ortalamaları Tablo 4.6.' de, deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği ön test ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 4.7' de, deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği son test ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 4.8.' de, deney grubu spor karakter ölçeği ön test-son test ölçüm ortalamaları Tablo 4.9.'de, kontrol grubu spor karakter ölçeği ön test-son test ölçüm ortalamaları Tablo 4.10.'de görülmektedir.

Tablo 4.6. deney grubunun spor karakter ölçeği ön test-son test ortalamalarına bakıldığında; "dürüstlük" parametresi ön test: $3,92 \pm 1,30$, son test: $4,20 \pm 0,98$, "anti-sosyal" parametresi ön test: $1,90 \pm 1,24$ son test: $1,92 \pm 1,32$, "merhamet" parametresi ön test: $3,86 \pm 1,36$ son test: $4,17 \pm 1,11$, "sportmenlik" parametresi ön test: $3,82 \pm 1,48$ son test: $4,40 \pm 1,03$ ve "adalet" parametresi ön test: $3,82 \pm 1,35$ son test: $4,15 \pm 1,08$ olarak bulunmuştur.

Tablo 4.6.
Spor Karakter Ölçeği Deney Grubu Ön Test-Son Test Wilcoxon W Testi Ölçüm Ortalamaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	N	$\bar{x}$	SS
Dürüstlük	Ön Test	15	3,92	1,30
	Son Test	15	4,20	0,98
Anti-Sosyal	Ön Test	15	1,90	1,24
	Son Test	15	1,92	1,32
Merhamet	Ön Test	15	3,86	1,36
	Son Test	15	4,17	1,11
Sportmenlik	Ön Test	15	3,82	1,48
	Son Test	15	4,40	1,03
Adalet	Ön Test	15	3,82	1,35
	Son Test	15	4,15	1,08

Tablo 4.7. bakıldığında kontrol grubunun spor karakter ölçeği ön test-son test ortalamalarına bakıldığında; “dürüstlük” parametresi ön test: $4,26 \pm 0,98$ son test: $4,28 \pm 0,77$, “anti-sosyal” parametresi ön test: $1,96 \pm 1,23$ son test: $1,78 \pm 0,93$, “merhamet” parametresi ön test: $4,21 \pm 1,05$ son test: $4,28 \pm 1,00$, “sportmenlik” parametresi ön test: $4,17 \pm 1,15$, son test: $4,22 \pm 0,99$ ve “adalet” parametresi ön test: $4,48 \pm 0,66$, son test: $4,40 \pm 0,65$ olarak bulunmuştur.

Tablo 4.7.

Spor Karakter Ölçeği Kontrol Grubu Ön Test-Son Test Wilcoxon W Testi Ölçüm Ortalamaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	N	$\bar{x}$	SS
Dürüstlük	Ön Test	15	4,26	0,98
	Son Test	15	4,28	0,77
Anti-Sosyal	Ön Test	15	1,96	1,23
	Son Test	15	1,78	0,93
Merhamet	Ön Test	15	4,21	1,05
	Son Test	15	4,28	1,00
Sportmenlik	Ön Test	15	4,17	1,15
	Son Test	15	4,22	0,99
Adalet	Ön Test	15	4,48	0,66
	Son Test	15	4,40	0,65

Tablo 4.8. bakıldığında çalışmada yer alan deney ve kontrol gruplarının karakter gelişimine yönelik ön test ortalamalarının karşılaştırılmasında “dürüstlük” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $3,92 \pm 1,30$, kontrol grubu: $4,26 \pm 0,98$, ($p:0,040$) < ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.8. görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki sporcuların karakter gelişimine yönelik ön test ortalamalarının karşılaştırılmalarında “anti-sosyal” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $1,90 \pm 1,24$, kontrol grubu: $1,96 \pm 1,23$, ($p:0,648$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.8. görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki sporcuların karakter gelişimine yönelik ön test ortalamalarının karşılaştırılmalarında “merhamet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $3,86 \pm 1,36$, kontrol grubu: $4,21 \pm 1,05$, ($p:0,178$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.8. görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki sporcuların karakter gelişimine yönelik ön test ortalamalarının karşılaştırılmalarında “sportmenlik” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $3,82 \pm 1,48$, kontrol grubu: $4,17 \pm 1,15$, ($p:0,359$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.8. bakıldığında çalışmada yer alan deney ve kontrol gruplarının karakter gelişimine yönelik ön test ortalamalarının karşılaştırılmasında “adalet” karakter bileşenine

yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $3,82 \pm 1,35$, kontrol grubu: $4,48 \pm 0,66$, ($p:0,027$) < ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.8.

Deney ve Kontrol Grubu Spor Karakter Ölçeği Ön Test Manwitney- U Testi Ortalamalarının Karşılaştırmaları

DEĞİŞKENLER	Deney Grubu (n:15) $\bar{x} / SS$	Kontrol Grubu (n:15) $\bar{x} / SS$	Z	P
Dürüstlük	$3,92 \pm 1,30$	$4,26 \pm 0,98$	-2,058	0,040*
Anti-Sosyal	$1,90 \pm 1,24$	$1,96 \pm 1,23$	-0,456	0,648
Merhamet	$3,86 \pm 1,36$	$4,21 \pm 1,05$	-1,346	0,178
Sportmenlik	$3,82 \pm 1,48$	$4,17 \pm 1,15$	-0,917	0,359
Adalet	$3,82 \pm 1,35$	$4,48 \pm 0,66$	-2,216	0,027*

Tablo 4.9. bakıldığında çalışmada yer alan deney ve kontrol gruplarının karakter gelişimine yönelik son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “dürüstlük” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $4,20 \pm 0,98$, kontrol grubu: $4,28 \pm 0,77$, ($p:0,982$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.9. görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki sporcuların karakter gelişimine yönelik son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “anti-sosyal” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $1,92 \pm 1,32$, kontrol grubu: $1,78 \pm 0,93$, ($p:0,651$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.9. görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki sporcuların karakter gelişimine yönelik son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “merhamet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $4,17 \pm 1,11$, kontrol grubu: $4,28 \pm 1,00$, ($p:0,583$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.9. görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki sporcuların karakter gelişimine yönelik son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “sportmenlik” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $4,40 \pm 1,03$, kontrol grubu: $4,22 \pm 0,99$, ($p:0,136$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.9. bakıldığında çalışmada yer alan deney ve kontrol gruplarının karakter gelişimine yönelik son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “adalet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları deney grubu: $4,15 \pm 1,08$, kontrol grubu: $4,40 \pm 0,65$, ($p:0,602$) > ($p:0,05$) olduğundan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.9.

Deney ve Kontrol Grubu Spor Karakter Ölçeği Son Test Manwitney- U Testi Ortalamalarının Karşılaştırma

DEĞİŞKENLER	Deney Grubu (n:15)	Kontrol Grubu (n:15)	Z	P
	$\bar{x}$ /SS	$\bar{x}$ /SS		
Dürüstlük	4,20 ± 0,98	4,28 ± 0,77	-0,023	0,982
Anti-Sosyal	1,92 ± 1,32	1,78 ± 0,93	-0,452	0,651
Merhamet	4,17 ± 1,11	4,28 ± 1,00	-0,549	0,583
Sportmenlik	4,40 ± 1,03	4,22 ± 0,99	-1,490	0,136
Adalet	4,15 ± 1,08	4,40 ± 0,65	-0,521	0,602

Tablo 4.10. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan deney grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “dürüstlük” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $3,92 \pm 1,30$, son test: $4,20 \pm 0,98$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,023$) bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “dürüstlük” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.10. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan deney grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “anti-sosyal” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $1,90 \pm 1,24$, son test: $1,92 \pm 1,32$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=1,00$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “anti-sosyal” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.10. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan deney grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “merhamet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $3,86 \pm 1,36$, son test: $4,17 \pm 1,11$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,032$) bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “merhamet” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.10. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan deney grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “sportmenlik” karakter

bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $3,82 \pm 1,48$, son test: $4,40 \pm 1,03$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,009$) bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “merhamet” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan çok anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.10. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan deney grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “adalet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $3,82 \pm 1,35$, son test: $4,15 \pm 1,08$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,071$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “adalet” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.10.

Deney Grubu Spor Karakter Ölçeği Ön Test-Son Test Wilcoxon W Testi Ölçüm Ortalamaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	$\bar{x} / SS$	Z	P
Dürüstlük	Ön Test	$3,92 \pm 1,30$	-2,282	0,023*
	Son Test	$4,20 \pm 0,98$		
Anti-Sosyal	Ön Test	$1,90 \pm 1,24$	,000	1,000
	Son Test	$1,92 \pm 1,32$		
Merhamet	Ön Test	$3,86 \pm 1,36$	-2,150	0,032*
	Son Test	$4,17 \pm 1,11$		
Sportmenlik	Ön Test	$3,82 \pm 1,48$	-2,603	0,009**
	Son Test	$4,40 \pm 1,03$		
Adalet	Ön Test	$3,82 \pm 1,35$	-1,805	0,071
	Son Test	$4,15 \pm 1,08$		

Tablo 4.11. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan kontrol grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “dürüstlük” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $4,26 \pm 0,98$, son test: $4,28 \pm 0,77$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,94$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test

puan ortalamalarına göre “dürüstlük” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.11. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan kontrol grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “anti-sosyal” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $1,96 \pm 1,23$, son test: $1,78 \pm 0,23$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,305$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “anti-sosyal” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.11. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan kontrol grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “merhamet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $4,21 \pm 1,05$, son test: $4,28 \pm 1,00$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,519$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “merhamet” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.11. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan kontrol grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “sportmenlik” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $4,17 \pm 1,15$, son test: $4,22 \pm 0,99$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,874$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “sportmenlik” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.11. çizelgesine bakıldığında çalışmada yer alan kontrol grubunun karakter gelişimine yönelik ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılmasında “adalet” karakter bileşenine yönelik ortalama ve standart sapma ortalamaları ön test: $4,48 \pm 0,66$, son test: $4,40 \pm 0,65$ bulunmuştur. Bu farkın ($p:05$) anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,396$) bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarına göre “adalet” karakter bileşeni düzeyleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.11.

Kontrol Grubu Spor Karakter Ölçeği Ön Test-Son Test Wilcoxon W Ölçüm Ortalamaları

DEĞİŞKENLER	Ölçüm	$\bar{x}$ /SS	Z	P
Dürüstlük	Ön Test	4,26 ± 0,98	-0,064	0,94
	Son Test	4,28 ± 0,77		
Anti-Sosyal	Ön Test	1,96 ± 1,23	-1,025	0,305
	Son Test	1,78 ± 0,93		
Merhamet	Ön Test	4,21 ± 1,05	-0,645	0,519
	Son Test	4,28 ± 1,00		
Sportmenlik	Ön Test	4,17 ± 1,15	-0,158	0,874
	Son Test	4,22 ± 0,99		
Adalet	Ön Test	4,48 ± 0,66	-0,849	0,396
	Son Test	4,40 ± 0,65		

5.TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen analizler ışığında her bir ahlak ve karakter bileşeni için ulaşılan sonuçların ve toplamda elde edilen değerlerin analizinin yapılması ve tartışması yer almaktadır. Bu araştırma ile futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma ve karakter gelişimi üzerine etkisinin olup olmadığı ile ilgili boyutları ortaya konulmuştur. Futbolda 14-15 yaş sporcu için kritik bir süreç olduğu söylenebilir. Bu süreçte sporcuların psikolojik, duygusal, fiziksel sosyal yönden birçok değişiklikler yaşayabilirler. Bu yoğun futbol antrenmanları ve yaşam içerisinde gençlerin ahlak ve karakter eğitimleri devam etmekle birlikte ahlak ve karakter nitelikleri de yerleşmeye başlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında zaman ahlak ve karakter eğitiminin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Futbol branşının sadece sahada iyi futbol oynamaktan ibaret olmadığı hem saha da hem saha dışında birer örnek iyi futbolcu davranışları ile toplumda ve ailede rol model görevini yerine getirilmesi gerekmektedir. Etkili bir ahlak ve karakter eğitimi programı nasıl olmalı kullanılan program ne kadar etkilidir soruları üzerinde durularak ahlak eğitimi programı ile ilgili; (1-Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur. 2- Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırılabilir. 3-Hayvanca davranışlar sergileyen bir rakibe kötü davranılabilir. 4- Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir. 5-Takımlarının uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır. 6- Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır. 7-Sporcuların birbirlerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez. 8-Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.) alt boyutları ile ilgili ulaşılan sonuçların değerlendirilmesi yapılmaktadır. Karakter eğitim programının ise dürüstlük, anti-sosyal, merhamet, sportmenlik ve adalet alt boyutları üzerinde ulaşılan sonuçların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmamızın birinci alt problemi olan futbolda oyun eğitiminin sporda ahlaktan uzaklaşma gelişimi üzerine etkisinin alt boyutlarından olan birinci alt boyutta “Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur”. İkinci alt boyut “Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırılabilir”. Üçüncü alt boyut “Hayvanca davranışlar sergileyen bir rakibe kötü davranılabilir”. Dördüncü alt boyutta “Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir”. Beşinci alt boyut “Takımlarının uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır”. Altıncı alt boyut “Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır”. Yedinci alt boyut olan “Sporcuların birbirlerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez”. Sekizinci alt boyut “Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak

edecek bir şey yapmışlardır”. Maddelerden 1, 4, 5 ve 6.maddelerde anlamlı bir farkın ortaya çıktığı ancak 2, 3, 7 ve 8.maddelere verilen cevaplardan anlamlı bir farkın olmadığı söylenebilir.

Öztürk (2018) toplamda 678 müsabık vücut geliştirme ve bilek güreşi sporcularına “Vücut Geliştirme ve Bilek Güreşi Müsabık Sporcuların Sportif Ahlaki Yaklaşımlar İle Karakterlerinin İncelenmesi” isimli nicel araştırmasında genel tarama modelinde ilişkisel tarama modelindeki araştırmasında sporcuların sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri ile sporda karakter düzeyleri arasında negatif, anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu; sporcuların karakter düzeylerinin ahlaktan uzaklaşma düzeylerini anlamlı olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Vücut geliştirme ve bilek güreşi sporcularının sporda ahlaktan uzaklaşma düzeylerinin düşük olduğu, ölçekte yer alan önermelerine verilen cevapların katılmıyorum aralığında olduğu, öte yandan şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibine bağırabilir, hayvanca davranışlar sergileyen bir rakibe kötü davranabilir ve sporcuların algı düzeylerinin kararsızım sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Futbolcular ile yaptığımız çalışmamızda sporda ahlaktan uzaklaşma ile düzeylerinin ön test ve son test analizlerinde kararsızım (3) ve katılmıyorum (2) aralığında olduğu, kuralları esnetmek eşitlemenin bir yoludur, eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere söylemeleri kabul edilebilir, takımların uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır ve antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır maddeleri son test verilerinde anlamlı olduğu, diğer maddeler ve kontrol grubundaki sporcuların verdiği cevaplar paralellik göstermiştir. Çalışmalardaki farkların yaş grubundan veya bizim çalışmamızın deneysel olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Vücut geliştirme ve bilek güreşi müsabık sporcularının spor karakter düzeylerinin yüksek olduğu, sporda karakter düzeyi ölçek maddelerinde yer alan önermelerin algı düzeylerinin çoğunlukla katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum aralığında olduğu, ancak kaybetsem bile her zaman rakibimin elini sıkar ve onları tebrik ederim önermesinde sporcuların görüşlerinin kararsızım aralığında olduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Çalışmamızdaki futbolcuların önermelere verdiği cevapların çoğunlukla aynı şekilde yüksek olduğu sporcu görüşlerinin deney ve kontrol gruplarında hem ön test hem de son testlerde katılıyorum-tamamen katılıyorum aralığında olduğu ancak anti-sosyal davranışla ilgili görüşlerin her iki grupta da kesinlikle katılmıyorum-katılmıyorum aralığında olduğu söylenebilir. Merhamet ve sportmenlik gibi davranışlarda anlamlı bir farkın da çıktığından da söz edilebilir. Çalışmamızdaki karakter ile ilgili çıkan farkların örneklem grubumuzdaki yaş grubunun diğer branşlarda olduğu gibi futbolda da kazanma hırsından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Demir (2008), yaptığı araştırmasında 7.sınıf öğrencilerine yönelik yaptığı “ Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programının 7.Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi” isimli çalışma sonucunda adalet ve saygı karakter eğitim programının öğrencilerde ahlaki

düzeyde bir gelişme olduğunu bildirmiştir. Çalışmaya bakıldığında karakter eğitiminde adalet ve saygı bileşenlerini sadece ele alındığını bizim çalışmamızda ise dürüstlük, anti-sosyal, merhamet, sportmenlik ve adalet bileşenlerinden oluştuğu görülmektedir. Sonuçlarının bizim çalışmamızla farklı çıktığı ön test ve son testteki sporcu cevaplarına bakıldığı zaman adalet ve saygı kavramlarının katlıyorum (4) ve tamamen katılıyorum (5) gibi yüksek çıktığı bu iki kavrama bu yaş grubunun çok daha önem verdiğinden söz edilebilir. Diğer bileşenlere bakıldığında ise çalışmamızda anti-sosyal ve adaletin anlamlı bir farkın çıkmadığı, dürüstlük, sportmenlik ve merhamet bileşenlerinde olumlu bir farkın çıktığını görülmektedir. Sadece iki bileşen ve nitel bir araştırma olmasından kaynaklandığı veya ölçeklerin farklılık göstermesinden de kaynaklandığından söz edilmesi mümkün olabilir.

Akandere, Baştuğ ve Güler (2009), tarafından yapılan 200 örneklemlilik ilköğretim öğrencisi ile yapılan “Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi” isimli araştırmanın sonucunda; spor yapan öğrencilerin yapmayanlara kıyasla daha yüksek ahlaki yargı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. “Ahlaki Yargılar Envanteri” (Defining Issues Test-DIT) kullanılmıştır. Kohlberg’in kuramına dayalı olarak geliştirilen Ahlaki Yargılar Envanteri’nde 6 öykü ve bireyin düşüncesini ortaya koymasını amaçlayan 12 önerme bulunmaktadır. Ölçeği cevaplayan birey bu düşüncelerin her birini likert ölçeği üzerinde (çok önemli- önemli- biraz önemli- az önemli- önemsiz) şeklinde değerlendirmekte ve sonra bu değerlendirmeleri özetleyerek, bu maddelerden en önemli dördünü(en önemli-2.önemli, 3.önemli, 4.önemli) olarak göre belirtmektedir. Ahlaki Yargılar Envanteri uzman görüşlere başvurularak bu araştırma için spor alanına uyarlanmıştır. Spor yapan öğrencilerin yaptıkları spor branşına göre ahlak yargı düzeyleri farklılık göstermemektedir. Spor yapan öğrencilerin ahlaki yargı düzeyinin spor yapmayanlardan daha yüksek bulunması, sporun ahlaki yargı düzeyini olumlu olarak etkilediğini göstermiştir. Çalışmamızla yaş gruplarının birbirine yakın olması açısından ve bizim çalışmamızdaki örneklemelerin hepsinin zaten lisanslı sporcu olması bakımından benzerlikler olsa da sonuçların farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Çalışmamızdaki ölçek maddelerin tamamının olumsuz ifadeler barındırmasına rağmen bileşenlerimize sporcuların verilen cevaplara bakıldığında kurallara, yalan söylememeye, sportmenlik dışı davranışlara ve antrenörü de olsa olumsuz duruma teşvik edilen sporculara verdiği tepkiler olumlu bir sonuç gösterdiğinden söz edilebilir. Çalışmalar arasındaki olumlu ve olumsuz durumların örneklemelerde çalışmamızdaki grupların hepsinin zaten sporcu grubundan oluştuğu da söylenebilir.

Arslan (2018) tarafından 2017-2018 sezonunda Türkiye şampiyonasına katılan 383 sporcunun katılımı ile “Türkiye’deki Bocce Ve Dart Sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi” isimli araştırmanın sonucunda; sporcuların branşı ve lisans durumları ilgili anlamlı bir fark olduğu, cinsiyet, yaş ve yarışma kategorileri, öğrenim durumları, spor yapma süreleri, milli olma durumları ve antrenörlerinin cinsiyeti gibi etkenlerde ise bir farkın olmadığı

görülmüştür. Sporcular Hileyi Benimsemek alt boyutundaki tüm görüşlere (kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım, eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir, diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim) oldukça yüksek bir ortalamaıyla “kesinlikle katılmadıklarını” belirtmektedirler. Yarışma severliği Benimsemek alt boyutu maddelerine (bazen rakibi tahrik etmeye çalışırım, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir) sporcuların “katılmadıkları” görülmüştür. Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda “hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir” görüşüne kesinlikle katıldıklarını belirtirken; “kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır ve bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız” görüşlerine (katıldıklarını) belirtmişlerdir. Nitel bir araştırma olan çalışma da yarışma severlikle ilgili önermelere verilen cevaplara sporcuların katılmadıklarını bizim çalışmamızdaki ikinci madde olan şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırabilir (katılmıyorum,2) ile benzer sonucu verdiğini, Sporcular Hileyi Benimsemek alt boyutundaki sporcuların (kesinlikle katılmadıklarını) , çalışmamızdaki eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir (kararsızım 3, katılmıyorum 2) aralığının da olmasının sebeplerinden bu yaş grubundaki genç sporcuların müsabakayı kazanma isteği olabileceği, adilce kazanmayı korumak alt boyutunda(kesinlikle katıldıklarını), çalışmamızda ise kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur (katılmıyorum) alt boyutu ile deney grubundaki sporcuların son test sonucunda olumlu bir farkın çıkması ile benzer sonuçlar verdiğinden söz edilmesi mümkündür.

Atalay (2016) tarafından araştırmada Türkiye genelinde üniversitelerde eğitim gören ve aynı zamanda üniversitelerin spor takımlarında yer alan öğrenci-sporcuların spora ilişkin ahlaki karar alma tutumlarını farklı değişkenler açısından (yaş, cinsiyet, sporculuk geçmişi ve uğraşılan spor branşı) incelenmiştir. Bu çalışmanın araştırma grubu 35 üniversiteden 675 öğrenci sporcu oluşturup sonucunda yaş, cinsiyet, sporcu geçmişi ve spor branşı değişkenlerinin ahlaki karar alma sürecinde ölçek alt boyutlarında belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle hileyi benimseme ölçek alt boyutu ortalamaları tüm değişkenler açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Çalışmamızda eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir (kararsızım 3, katılmıyorum 2) alt boyutunda hile ile ilgili farklılık göstermesi yaş grubunun farklı olması, cinsiyet, spor branşı ve spor geçmişinden dolayı anlamlılık düzeyleri farklı sonuçlar vermesi olabilir. Diğer alt boyutların (kurallar, rakip ile alay etmek, rakibe kabaca davranma) gibi önermelerin benzer sonuçlar verdiğinden söz edilebilir.

Güler (2006) ortaokul öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada öğrencilerin spor branşlarına göre ahlaki yargı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığını, uğraştıkları spor branşlarının ahlaki yargılarında farklılığa yol açmadığını belirtmiştir. Ayrıca yine aynı

araştırmada spor yapan öğrencilerle yapmayan öğrenciler arasında spor yapanlar lehine bir fark olduğunu ifade etmiştir. Araştırmamızda spora erken yaşta başlayan sporcu öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin diğer çalışmalara benzer şekilde yüksek 76 olduğu bulunmuştur. Sportmenlik dışı davranışlar çalışmada spor branşının fark çıkmaması bizim çalışmamızda sadece futbol branşından sporcuların olması, örneklemimizin hepsinin sporcu olması farklı araştırmalar olduğunu, 12 önermeli Ahlaki Yargılar Envanteri kullanılan çalışma da spor yapanların lehine bir fark çıkmasını (çok önemli) ‘ dan söz edilebilir.

Sivrikaya ve Sivrikaya (2020) tanımlayıcı tipte bir araştırmalarında, evrenini Balıkesir Spor alt yapı sporcuları oluşturmuş olup örneklemi 2016-2017 sezonunda oynamış olan 104 futbolcudan oluşan “ Gelişim Ligi Futbolcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi ” isimli çalışmanın sonucunda; 13 yaş grubunda bulunan futbolcuların hileyi ve yarışma severliği benimsedikleri bulunmuştur. 14 yaş grubundaki futbolcuların ise adilce kazanmayı korumayı tercih etmedikleri bulunmuştur. Antrenörlerini örnek alan sporcuların hileyi benimsedikleri bulunmuştur. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği 3 alt boyutludur ve Kesinlikle Katılmıyorum (1) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) arasında puan aralığındadır. Ölçeğin alt boyutlarını hileyi benimsemek (1,5 ve 8. Maddeler; kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım). Çalışmamızdaki örneklemelerin yaş ve branş ile aynı olması açısından incelendiğinde bulunan futbolcuların hileyi ve yarışma severliği benimsedikleri bulunmuş(kesinlikle katılıyorum), çalışmamızda eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakeme söylemeleri kabul edilebilir (katılıyorum) benzer sonuçlar bulunmuştur. Ayrıca 14 yaş grubundaki futbolcuların ise adilce kazanmayı korumayı tercih etmedikleri bulunmuştur. Antrenörlerini örnek alan sporcuların hileyi benimsedikleri bulunmuş ve çalışmamızda birinci önermemiz olan kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur benzer sonuçlar verse de antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır (katılmıyorum, 2) aralığında olması ile farklı sonuçlar vermesi antrenörü örnek almada şiddetten kaçındığından söz edilebilir.

Arslan vd. (2018) ahlak eğitimi ile ilgili yaptığı çalışmalarında ‘Seçkin Erkek Basketbolcular ve Güreşçilerin Ahlaki Karar Verme Tutumlarının Spor Deneyimi ve Anne, Baba Eğitimi Değişkenlerine Göre İncelenmesi” isimli araştırmalarında 280 güreşçi ve 195 basketbolcu sporcularının ahlaki karar verme tutumları incelemek için “Tutum Gençlik Sporunda Ahlaki Karar Verme Anketi” kullanmışlardır. Sporcuların ahlaki davranışlar kazandıktan sonra atletik deneyimlerin öncelikle ebeveynlerin eğitim düzeyinden etkilendiği söylenebilir. Bizim çalışmamızda ise katılımcıların ebeveynleri ile ilgili bir çalışma yapılmamış olsa da çalışmada basketbolcuların adil kazanma isteklerinin güreşçilerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğu bizim çalışmamızda ise takım sporu olan futbolcular ile benzer sonuçlar verdiği gözlenmiştir. Çalışmada güreşçilerin “adaleti sağlamak” boyutunda müsabakadaki mücadelenin yüksek

yoğunlukta olmasından dolayı ortalamanın altında olması sonucuna ulaşılması ile bizim çalışmamızdaki futbolcu yaş grubunun kazanma isteği ile bu boyutta benzer sonuçlar verdiğinden söz etmemiz mümkündür.

Çalışmamızın ikinci alt problemi olan futbolda oyun eğitiminin spor karakter gelişimi düzeyi üzerine etkisinin beş adet alt boyutu bulunup bunlar: dürüstlük, anti-sosyal, merhamet, sportmenlik ve adalet davranışlarından oluşmaktadır. Spor karakter ölçeği deney grubu ön test-son test ölçüm ortalamalarına bakıldığında “dürüstlük” alt boyutu deney grubu ön test-son test ölçüm ortalamalarına bakıldığında ön test: 3,92’den son test: 4,20 ye çıktığı, “anti-sosyal” davranış alt boyutunda ön test: 1,90’ dan son test: 1,92 ye, “merhamet” alt boyutunda ön test: 3,86’den son test: 4,17’ye, “sportmenlik” davranışı ön test: 3,82’den son test: 4,42’ ye ve “adalet” davranışı alt boyutu ön test: 3,82’den son test: 4,15 ‘ e yükseldiği görülmektedir. Olumlu ifadeler içeren maddelere verilen cevapların puanının yükselmesi davranışta değişikliklerin olduğunu gösterebilir.

Spor karakter ölçeği kontrol grubu ön test-son test ölçüm ortalamaları bakıldığında “dürüstlük” alt boyutu deney grubu ön test-son test ölçüm ortalamalarına bakıldığında ön test: 4,26’ dan son test: 4,28’e çıktığı, “anti-sosyal” davranış alt boyutunda ön test: 1,96’dan son test: 1,78’e düştüğü, “merhamet” alt boyutunda ön test: 4,21’ den son test: 4,28’e, çıktığı, “sportmenlik” davranışı ön test: 4,17’den son test: 4,22’ye yükseldiği, “adalet” davranışı alt boyutu ön test: 4,48’ den son test: 4,40 ‘ a düştüğü görülmektedir. Olumlu ifadeler içeren maddelere verilen cevapların dürüstlük, merhamet ve sportmenlik davranışın çok az bir puan yükselmesi görülürken anti-sosyal ve adalet alt boyut davranışlarında puan düşmesinden söz edilebilir.

Deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği ön test ortalamalarının karşılaştırmalarına bakıldığı zaman; “dürüstlük” ($p=0,040 < p=0,05$) ve “adalet” ($p=0,027 < p=0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farkın olduğu bunun yanında anti-sosyal ($p:0,648 > (p:0,05)$, “merhamet” ($p:0,178 > (p:0,05)$) ve “sportmenlik” ($p:0,359 > (p:0,05)$) alt boyutlarında ise anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği son test ortalamalarının karşılaştırmalarına bakıldığı zaman; “dürüstlük” ($p=0,0982 > p=0,05$) ve “anti-sosyal” ($p=0,651 > p=0,05$), “merhamet” ($p:0,583 > p:0,05$), “sportmenlik” ($p:0,136 > p:0,05$), “adalet” ($p:0,602 > p:0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Deney grubu spor karakter ölçeği ön test-son test ölçüm ortalamalarına bakıldığında; “dürüstlük” ($p=0,023 < p=0,05$), “merhamet” ($p=0,032 < p=0,05$) ve “sportmenlik” ($p=0,009 < p=0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farkın olduğu bunun yanında “anti-sosyal” ($p:1,00 > (p:0,05)$, ve “adalet” ($p:0,071 > p:0,05$) alt boyutlarında ise anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Kontrol grubu spor karakter ölçeği ön test-son test ölçüm ortalamalarının karşılaştırmalarına bakıldığı zaman “dürüstlük” ($p=0,094 > p=0,05$) ve “anti-sosyal” ($p=0,305 > p=0,05$), “merhamet” ($p:0,519 > p:0,05$), “sportmenlik” ($p:0,874 > p:0,05$), “adalet” ($p:0,396 > p:0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Yalız'ın (2011) ilkokul 4. Sınıfında bulunan toplam 60 öğrenciyle yapmış olduğu 13 haftalık çalışmada “Beden Eğitimi dersi kapsamındaki fiziksel etkinlik oyunlarının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin karakter gelişimleri üzerine etkisi” nin olup olmadığının incelediği araştırmasının sonucunda karakter gelişimi üzerine uyguladığı fiziksel oyun etkinliklerinin ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin karakter gelişimleri üzerinde etkili olduğunu bildirmiştir. Okullar kendi gereksinimleri çerçevesinde programda önerilen diğer değerlere yönelik faaliyetler de yürütebilmektedir. Bu değerler, diğer karakter eğitimi uygulamalarında sıklıkla vurgulanan saygı, sorumluluk, dürüstlük, güvenilirlik, öz disiplin, sportmenlik, adil olma, kendisiyle barışık olma, hoşgörülü olma, çevreye ve canlılara duyarlılık, topluma katkı sağlama gibi evrensel değerlerdir. Bu araştırmanın bulgu ve sonuçlarına göre bizim çalışmamızla paralellik gösterip oyunun özellikle fiziksel oyunların karakter eğitimi üzerinde dürüstlük, merhamet ve sportmenlik gibi bileşenlerin olumlu karakter davranış biçimlerinin etkisinden söz edilebilir.

Adır (2017) ortaöğretim düzeyindeki toplamda 100 öğrenciye “Fiziksel Etkinlik Oyunlarının Ortaöğretim Düzeyindeki Öğrencilerin Karakter Gelişimi Üzerine Etkisi” isimli çalışmada 2015-2016 eğitim öğretim yılında beden eğitimi derslerine ek olarak yaptığı araştırmasında uygulanacak fiziksel etkinlik oyunlarının karakter gelişimi üzerinde etkisinin olumlu olduğu ortaya konulmuştur. Uygulanan karakter eğitimi programının en etkili olduğu karakter bileşeninin adil olma, saygılı olma, yardımseverlik, sorumluluk ve dürüstlük görülmektedir. Bu çalışmanın örneklem grubu yaş olarak bizim çalışmamızla benzerlik gösterdiği uygulanan fiziksel etkinliklerin çalışmamızdaki eğitsel oyunlarla aynı değerleri barındırdığı bileşenler farklılık gösterse de dürüstlük, adalet gibi karakter davranışların olumlu bir farkın çıktığından ve paralellik göstermiştir. Özellikle bu yaş grubunun dürüstlük, adil olma (adalet) ve yardımseverlik gibi kavramların olumlu davranış biçimlerindeki değişimlerinden dolayı değer verdiğinden de söz edilebilir.

Gökçek (2007) tarafından yürütülen çalışmada, toplamda 10 haftalık uygulanan programda örneklem grubunu 18 erkek, 26 kız çocuğundan oluşan okul öncesi 5-6 yaş çocukları için hazırlanan eğitim programının etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonunda, “sorumluluk, yardımseverlik ve saygı” değerlerinde deney grubunda olumlu davranış değişiklikleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın karakter bileşenlerinin olumlu bir fark ortaya örneklem grubunun farklı yaş grubu olmasından dolayı bazı bileşenler (anti-sosyal, merhamet) gibi bazı karakter davranışların sonuçları farklı çıkabilmektedir.

Kılınç (2011) tarafından ilköğretim dördüncü sınıf öğrencileri araştırmanın örneklemini Kırşehir il merkezindeki otuz ilköğretim okulunda öğrenim gören 1836 öğrenciden oluşmuştur. İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Karakter Eğitimi boyutu ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin tipik performanslarına dayalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda karakter eğitime ilişkin altı alt boyutta (Öz Saygı, Sabır, Barış, Doğruluk, Yenilik ve Vatanseverlik) bazı kazanımların hedefleri yordamadığını göstermiştir. Araştırmada İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı'ndaki karakter eğitimi boyutunun gözden geçirilmesi önerilmektedir. Bu çalışma bizim çalışmamızdan farklı olarak hem nitel bir çalışma hem de yaş grubu farklı olmasından dolayı karakter bileşenlerinin farklılık göstermemesinden kaynaklı olabilir. Ayrıca bizim çalışmamızda çocukların ilgisini çeken eğitsel oyun uygulamaları varken bu çalışmada sadece hayat bilgisi öğretim programından karakter eğitiminin boyutlarının incelenmesinden de kaynaklanabilir.

5.2. Sonuç

Yapılan araştırmanın bulgularından hareketle futbolda, oyun eğitimindeki fotoğraf uygulaması çalışmasının sporda ahlaktan uzaklaşma gelişimi üzerindeki etkisine bakıldığında; sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğinin alt boyutlarından olan birinci alt boyutta "kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur", dördüncü alt boyut "eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir", beşinci alt boyut "takımlarının uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır" ve altıncı alt boyut olan "antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır" önermelerinde çalışmamızın sporculara olumlu yönde katkı sağladığı ve anlamlı bir farkın ortaya çıktığı bulunmuştur. Ancak ikinci alt boyut olan "şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırılabilir", üçüncü alt boyut "hayvanca davranışlar sergileyen bir rakibe kötü davranılabilir", yedinci alt boyut "sporcuların birbirlerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez" ve sekizinci alt boyut olan "kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır" önermelerinde futbolculara herhangi bir katkı sağlamadığı ve anlamlı bir farkın gözlenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Deney ve kontrol grubu karşılaştırmasında ise sadece altıncı madde alt boyutunda olan "antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır" önermesinde anlamlı bir sonuç tespit edilmiştir.

Araştırmamızın bir diğer bulgusu olan futbol oyun eğitimindeki eğitsel oyun uygulamalarının karakter eğitimi üzerindeki etkisinde ise; deney grubunun çalışma sonucunda dürüstlük, merhamet ve sportmenlik önermelerinde ortalamalarda olumlu bir artışın olduğu

ancak anti-sosyal ve adalet önermelerinde ise düşüş olduğu gözlenmiştir. Deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği ön test ortalamalarının karşılaştırmalarına bakıldığında dürüstlük ve adalet önermelerinde anlamlı bir fark gözlenirken, deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği son test ortalamalarının karşılaştırılmasında ise anlamlı farkın olmadığı tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubu spor karakter ölçeği son test ortalamalarını karşılaştırdığımızda ise dürüstlük, merhamet ve sportmenlik bileşenlerinde ön test ve son test ortalamalarında olumlu yönde artış olduğu gözlenmiştir. Ayrıca bu üç madde bulgularında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Ancak anti-sosyal ve adalet bileşenlerinde ortalamalarda yükselme olmasına rağmen istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

5.3. Öneriler

Çalışmamızdan farklı olarak başka spor branşlarına yönelik uygulama çalışmasının araştırılması önerilebilir. Cinsiyet göz önünde bulundurularak kadın ve erkek sporcular arasındaki ahlak ve karakter ile ilgili bir farkın olup olmadığına yönelik çalışma yapılabilir. Ahlak ve karakter eğitiminin bileşenleri daha fazla arttırılarak bir araştırılma yapılması önerilebilir. Uygulamaya yönelik çalışmada hem örneklemelerin sayısı hem de süresi arttırılarak bir çalışma da yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Acet, M. (1997). *Futbol seyircisinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi, voleybol ve basketbol seyircileri ile karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
2. Adır, Y. (2017). *Fiziksel etkinlik oyunlarının ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin karakter gelişimi üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
3. Akandere, M., Baştuğ, G. ve Güler, E. (2009). Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59-68.
4. Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
5. Altıncöprü, T. (1999). *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?* İstanbul: Hayat Yayıncılık.
6. Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G. ve Çimen, S. (2001). *Çocuk Gelişimi 2*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
7. Arı, R. (2002). *Çocuk Ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
8. Arıpınar, E. (1991). *Türk Futbol Tarihi*. İstanbul: TFF Yayınları.
9. Arslan, B. (2018). *Türkiye'deki bocce ve dart sporcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://acikerisim.bartın.edu.tr>
10. Arslan, F., Ziyagil, M. A. ve Bastık, C. (2018). Seçkin Erkek Basketbolcular ve Güreşçilerin Ahlaki Karar Verme Tutumlarının Spor Deneyimi ve Anne, Baba Eğitimi Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Universal Journal of Educational Research*, 6(3), s. 378-385
11. Atalay, A. (2016). Türkiye'de üniversitelerde eğitim gören öğrenci-sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 31(4), s. 53-66
12. Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: MÜ Vakfı Yayınları.
13. Babacan, D. (1993). *Futbol ve Hakem*. Ankara: TFF Eğitim Yayınları.
14. Bakdemir, A. (2010). *İlköğretim ve ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin ahlak ve karakter eğitimi konusundaki algı, tutum ve eğitimsel uygulamaları* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
15. Balat, U. G. ve Dağal, B. A. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Kök yayıncılık.
16. Balıkcıkanlı, S.G. ve Yıldırım, İ. (2011). Profosyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-68.
17. Bandura A. (1997). *The Exercise of Control*. New York: Freeman and Company, s;48.
18. Başal, H. A. (2003). *Gelişim ve Psikoloji Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebiliriz?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
19. Can, H. ve Can C. (2002, 6 Nisan). *Hakemlik Etiği*. Fanatik Gazetesi, s.6
20. Can, G. (2004). *Kişilik Gelişimi, B. Yeşilyaprak (Der.), Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
21. Cüceloğlu, D. (2000). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
22. Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). R. Arı (Der.), *Çocuk Ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
23. Çağlayan, H.S. (2003). *Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü (Konya Spor örneği)*, (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr/>
24. Çakmak, A. ve Elibol, F. (2011). *Çocuk ve oyun*. Ankara: Vize Yayıncılık.
25. Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak Ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.1 (1), S. 43-77.
26. Demir, B. (2008). *Adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://www.ulusaltezmerkezi.net/>
27. Deniz, H. (1990). *En Yeni Görgü Kuralları*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

28. Efendioğlu, Ş. (2019). *Ahlak öğretiminde fotoğraf ve resim kullanımı* (Yüksek lisans tezi) Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
29. Egemen, A., Yılmaz, Ö. ve Akil, İ. (2004). Oyun, oyuncak ve çocuk. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 2(5), 39-42.
30. Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel Yayınları.
31. Eldeleklioğlu, J. (2004). Çocuklarda özgüven gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 111-121.
32. Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim öğrenme ve öğretme, eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
33. Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine: *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26(2), 1-58.
34. Eser, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin insani değerler düzeyleri ile çevresel tutumları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
35. Ferah, A. (1991). *Futbol Eğitim ve Öğretim*. Ankara: Martı Yayıncılık.
36. Gander, M. ve Gardiner, H. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. 3. Baskı (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
37. Gökçek, B. S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
38. Görgüt, İ. (2015). *Ortaokullarda görev yapan beden eğitimi ve diğer branş öğretmenlerinin ahlak, karakter ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
39. Görgüt, İ. ve Tuncel, S. (2017). Spor Karakter Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, *Spormetre*, 15(3), 149-156.
40. Gövsa, İ. A. (1999). *Çocukta Davranış Gelişimi*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
41. Güler, E. D. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi dersinin çocuğun ahlaki gelişimine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://www.acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr>
42. Gündüz, M. (2010). *Ahlak Sosyolojisi, (Yenilenmiş 2. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
43. Gündüz, M. (2010). *Ahlak sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
44. Güngör, A. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
45. Gürpınar, B. (2015). Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği kısa formunun Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1), 57- 64.
46. Güzel, D. (2013). *3.sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
47. Haliloğlu, V. (2001). *Futbolda Eğitsel Oyunlar*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
48. Hamer D. ve Copeland, P. (2000). *Genlerimizle Yaşamak, Onlar Neden Sandığımızdan Daha Önemli?* (F. Özbay, Çev.). İstanbul: Evrim Yayınevi.
49. <http://www.academia.edu.tr> 10.06.2020 tarihinde erişildi.
50. <http://www.forum.bedeneğitimi.gen.tr/eğitseloyunlar-f17.html>. 15 Haziran 2020 tarihinde erişildi.
51. <http://www.tdk.gov.tr/> 22 Haziran 2020 tarihinde erişildi.
52. Işım Türksoy, A., Güvendi, B. ve Toros, T . (2019). Amatör lig futbolcularında sporda ahlaktan uzaklaşma, güdüselleşme ve karar verme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 54-62.
53. Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
54. Kartal, M. (1979). Beden Eğitiminin Önemi. *Yeni Türk Spor Haftalık Spor Dergisi*, 74.
55. Kavussanu, M. (2007). Morality in sport. in s. jowett and d. lavellee (eds), social psychology in sport. united states: human kinetics. aking in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 369-392.

56. Kavussanu, M. (2001). Moral functioning in sport: an achievement goal perspective. *Journal Sport Exerciese, Psychol.* 23, 37-54.
57. Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2012). *Ahlaki Karakter ve Eğitimi*. II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, İstanbul.
58. Kesgin, S. (2010). *Cumhuriyet dönemi örgün eğitim kurumlarında ahlak eğitimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
59. Kılınç, M. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi Programı Karakter Eğitimi Boyutunun Öğrencilerin Tipik Performanslarına Dayalı Olarak Değerlendirilmesi* (Doktora tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
60. Kıranlı, S. e İlğan, A. (2007). Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(0), 150-162.
61. Kohlberg, L. ve Candee, D. (1984 b). Die beziehung zwischen moralischem Urteil und moralischem Handeln In W Althof (Hrsg)(1995). Lawrence Kohlberg: *Die Psychologie der Moralentwicklung*. Frankfurt a M: Shurkamp.
62. Kohlberg, L., Levine, C. e Hower, A. (1984a). Zum Gegenwaertigen Stand der Moralstufen In w.Althof (Hrsg.). (1995)Lawrance kohlberg: *Die Psychologie der Moralentwicklung*. Frankfurt a.M: Suhrkamp.
63. Kuruç, Z. ve Bayar, P. (1989). *Sporun kişilik üzerine etkileri araştırma raporu*, Ankara Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü SESAM.
64. Kuşin, İ. (1999). *Ruh sağlığı ve ahlak gelişimi*, Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
65. Lee, M. J., Whitehead, J. ve Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decision. *Psychology of sport and Exercise*, 8(3), 369-392.
66. Lott, L., Nelsen, J. ve Glenn, S. (2000). "A'dan Z'ye Pozitif Disiplin". Murat Ersin (Çvr.). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
67. Marr, P. R. (1990). *Development of an intergenerational curriculum for christian education ministry in the church* (Doktora Tezi). Erişim adresi: <http://www.elibrary.ru.tr>.
68. Maurren, R.W. (1990). Moral Development in Sport. *Exercise ve Sport Sciences Reviews*, 18(1), 331-378.
69. Onat, O. (2011). *Genç yetişkinlerin ahlaki kimliklerinin incelenmesine yönelik nitel bir araştırma* (Doktora tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
70. Özdoğan, B. (2004). *Çocuk ve oyun: Çocuğa oyunla yardım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
71. Özen, Y. (2001). *Yarına Kalmamak Adına Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
72. Öztürk, V. A. (2018). *Vücut geliştirme ve bilek güreşi müsabık sporcularının sportif ahlaki yaklaşımları ile karakterlerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
73. Passini, S. (2014). The effect of personal orientations toward intergroup relations on moral reasoning. *Journal of Moral Education*, 43(1), 89-103.
74. Pehlivan, H. (2005). *Oyun ve öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
75. Pehlivan, Z. (2004). Fair Play kavramının geliştirilmesinde okul sporlarının yeri ve önemi. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spormetre Dergisi*, II(2), 49-53.
76. Saçaklı, H., Özdemir, Y., Kale, R. ve Gökçe, E. (1995). *Futbol*. İstanbul Teknik Üniversitesi, 2(1), 19-22.
77. Sargın, N. (2001). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
78. Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
79. Shields, D. L. L. ve Bredemeier, B. J. L. (1995). *Character development and physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics Publishers
80. Silay, N. (2014). A Study of Moral Education and its Relationship with Character Education. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(2), 353-358.
81. Sivrikaya, M. H. ve Sivrikaya, A. H. (2020). Gelişim Ligi Futbolcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi. *Malatya İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD)*, 7(2),12-25.
82. Stemmeler, T. (2000). *Futbolun kısa tarihi*, Çev. Necati Aça, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

83. Şahin, M. (2015). *Spor ahlakı ve sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
84. Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
85. Taşgın, Ö.(2000). *Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Profili* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
86. Tuncel, S. D. ve Büyükoztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? nasıl ölçülür? ölçek geliştirme: ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 159-168
87. Tuzcuoğlu, N. (2003). *Bir Aile Olmak: Anne Baba Olmanın Altın Kuralları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
88. Unutkan, Ö. P. (2005). Okul Öncesi Dönemde Sorumluluk Eğitimi. A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Der.), *Okul Öncesi Dönemde Güncel Konular* (s.189-196). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
89. Uysal, F. (2008). *Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
90. Ünal, M. (2012). *21.YY'da Değişim, Yönetim ve Liderlik*. İstanbul: Beta
91. Van Mullem, P. W. ve Stoll, S. K. (2012). The impact of reflection on ethical decision making for sport leaders. *Journal of Contemporary Athletics*, 6 (4), 233-242.
92. Veronica, P. (2010). The importance of moral training in sport performance. *Social and Behavioral Science*, 2(2), 869-874.
93. Veronica, P. ve Masari, G. A. (2011). Comparative analysis of athletes' fair play attitude according to spesific variables conditioned by sport trainig and competition. *Social and Behavioral Science*, 12(2011), 24-29.
94. Yalız, D. (2011). *Beden eğitimi dersi kapsamındaki fiziksel etkinlik oyunlarının ilköğretim öğrencilerinin karakter gelişimleri üzerindeki etkisi* (Doktora tezi). Erişim adresi: <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
95. Yıldırım, G. (2007). *İlköğretim düzeyinde bir karakter eğitimi programı model önerisi ve uygulanabilirliği* (Doktora tezi). <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
96. Yıldırım, Ş. (2016). *Spor merkezlerine gelenlerin ahlaki tutum farklarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.

EKLER**Ek-1**

Sayın Katılımcılar, Bu çalışma; sportif ahlaki yaklaşım ile sporda karaktere ilişkin futbol takımında bulunan alt yapıdaki sporcuların görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırma tamamen akademik nitelikli olup; çalışmadan elde edilecek bilgiler bilimsel amaca yönelik olarak kullanılacak ve alınan cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve başka hiçbir yerde ve hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Çalışmaya vereceğiniz değerli katkılarınızdan dolayı sizlere şimdiden teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Fadıl ÇİÇEK**Yüksek Lisans Öğrencisi****Doç. Dr. Fethi ARSLAN****Danışman****Ek 1: Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği**

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği					Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur								
2.	Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırılabilir								
3.	Hayvanca davranışlar sergileyen bir rakibe kötü davranılabilir								
4.	Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir								
5.	Takımlarının uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır								
6.	Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır								
7.	Sporcuların birbirlerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez								
8.	Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır								

Ek: 2 Spor Karakter Ölçeği

Sporda Karakter Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bir çok sayı (gol, basket, puan vb) kaybetsem bile pes etmem.					
2. Kazansam da kaybetsem de ahlaklı bir oyun tarzı sergilerim.					
3. Kazansam da kaybetsem de her zaman saygılıyım.					
4. Rakibim kurallara uygun bir şekilde oynamasa da ben her zaman ahlaklı bir oyun tarzı sergilerim.					
5. Hakemin ya da antrenörün beni izlemesine bakmaksızın kurallara uygun bir şekilde oynarım.					
6. Oyunun sonuçlarını her zaman kabul ederim.					
7. Oyun esnasında öfkelensem bile tahrik edici şekilde konuşmam.					
8. Kazansam da kaybetsem de her zaman elimden gelenin en iyisini yaparım.					
9. Hiç kimse görmese bile hile yapmam.					
10. Eğer birine faul yapmışsam kabul ederim.					
11. Kazanmak için rakip faulle durdurulabilir.					
12. Kazanmak için bazen oyun esnasında kaba ve saygısız davranabilirim.					
13. Rakiple alay etmek ya da onu kızdırmak kabul edilebilir bir davranıştır.					
14. Müsabaka sırasında eğer sinirlenirsem rakibime karşı küfür etmek kabul edilebilir.					
15. Kazanmak için rakibi sakatlamak kabul edilebilir.					
16. Oyun esnasında rakip yere düşerse onun yerden kalkmasına yardım etmek gerekir.					
17. Faul yaptıktan sonra özür dilemenin bir saygı göstergesi olduğu düşünüyorum.					
18. Takım arkadaşlarımı ve rakiplerimi sergiledikleri iyi performanstan dolayı teşvik etmenin önemli olduğunu düşünüyorum.					
19. Rakip sakatlandığı zaman kendimi kötü hissederim.					
20. Bence ahlaklı bir oyun davranışı sergilemek önemlidir.					
21. Kaybetsem bile içimden gelerek tebrik etmek isterim.					
22. Müsabakadan sonra oyuncular sonucu kabullenmelidir.					
23. Bence sporcular her zaman kurallara uygun bir şekilde oynamalıdır.					

24. Büyük bir farkla geride olsalar bile bence sporcular kurallara uymalıdır.					
25. Oyunun sonucu ne olursa olsun sporcular saygılı olmalıdır.					
26. Kaybetsem bile oyunun sonucunu kabullenmek önemlidir.					
27. Kaybetsem bile her zaman rakibimin elini sıkar ve onları tebrik ederim.					

